

Latvijas Republikas Tieslietu ministrija

**EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBU
IEVIEŠANAS ROKASGRĀMATA**

2014

SATURS

1. ES DARBĪBAS PAMATPRINCIPI.....	5
1.1. ES pirms Lisabonas līguma un pēc Lisabonas līguma	5
1.2. ES tiesību avoti	6
1.2.1. Primārie tiesību akti	6
1.2.2. Starptautiskie līgumi	7
1.2.3. Sekundārie tiesību akti.....	7
1.2.4. Tiesību principi	10
1.2.5. ES Tiesas prakse	11
1.3. Ārpolitikas un kopējās drošības un aizsardzības politikas ietvaros pieņemtie juridiskie dokumenti	11
1.4. ES tiesību aktu un citu instrumentu spēkā stāšanās un ieviešanas termiņi.....	11
2. ES TIESĪBU IEVIEŠANAS JURIDISKI TEHNISKĀS PRASĪBAS.....	13
2.1. ES tiesību ieviešanas nepieciešamības sākotnējais izvērtējums.....	13
2.2. Latvijas un ES tiesību aktu hierarhija	15
2.3. ES tiesību normu iztulkošana	18
2.3.1. ES tiesību normu gramatiskā iztulkošana	19
2.3.2. ES tiesību normu vēsturiskā iztulkošana	20
2.3.3. ES tiesību normu sistēmiskā iztulkošana.....	21
2.3.4. ES tiesību normu teleoloģiskā iztulkošana	22
2.4. ES tiesību pārņemšanas metodes.....	22
2.4.1. Transponēšanas metode	23
2.4.2. Pārformulēšanas metode	24
2.5. ES tiesību harmonizācijas veidi	24
2.5.1. Minimāla harmonizācija	25
2.5.2. Pilnīga harmonizācija	25

2.5.3. Izvēles harmonizācija	25
2.6. Regulu ieviešana	26
2.6.1. Regulu tiešā piemērojamība.....	26
2.6.2. Dalībvalsts pienākumi regulu pilnīgai īstenošanai	28
2.6.3. Izņēmums no regulu normu pārrakstīšanas aizlieguma	30
2.6.4. Atsauces uz regulu normām noformēšana nacionālajos normatīvajos aktos.....	31
2.7. Direktīvu pārņemšana	34
2.7.1. Direktīvu vispārējais raksturojums	34
2.7.2. Visu dalībvalstij adresēto direktīvu pārņemšana	34
2.7.3. Direktīvu pārņemšana noteiktā apjomā un kvalitātē.....	35
2.7.4. Direktīvu pārņemšana noteiktajā laikā	44
2.8. Lēmumu ieviešana.....	47
2.9. Ieteikumu un atzinumu ieviešana	47
3. Latvijas institūciju sadarbība ar ES institūcijām.....	49
3.1. Paziņojumi ES institūcijām par ieviestajiem ES tiesību aktiem.....	49
3.2. Tehnisko noteikumu saskaņošana	50
3.3. Piešķirtā komercdarbības atbalsta saskaņošana.....	52
Direktīvas sākotnējais izvērtējums, ko veic pirms direktīvas pārņemšanas nacionālajos tiesību aktos.....	56
Pārņemtās direktīvas pārbaudes tabula.....	57
Regulas ieviešanas pārbaudes tabula.....	58

PRIEKŠVĀRDS

Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesību ieviešanas rokasgrāmatas mērķis ir apkopot galvenos ES tiesību darbības pamatprincipus un svarīgākās Latvijas tiesību sistēmas juridiskās tehnikas prasības, kas jāievēro, lai pilnībā nodrošinātu Latvijai saistošo ES tiesību ieviešanu nacionālajā tiesību sistēmā.

Lai sasniegtu minēto mērķi, rokasgrāmata ir sadalīta piecās nodaļās. Rokasgrāmatas pirmajā nodaļā ir sniegts ieskats par ES tiesību teorijas svarīgākajiem pamatprincipiem. Otrajā nodaļā ir apkopotas būtiskākās juridiskās tehniskas prasības, kas jāievēro ES tiesību ieviešanā. Rokasgrāmatas trešajā nodaļā ir ietverti nosacījumi par Latvijas institūciju sadarbību ar ES institūcijām, kas jāņem vērā, lai ES tiesību ieviešanas process tiktu ievērots ne tikai atbilstoši Latvijai, bet arī ES normatīvo aktu izstrādes procesuālo normu prasībām.

Rokasgrāmatas mērķauditorija ir valsts pārvaldes iestādes, kā arī citas ES tiesību ieviešanā iesaistītās institūcijas, tajā skaitā arī privātpersonas, kas iesaistītas valsts pārvaldes kompetencē esošo jautājumu izpildē.

Rokasgrāmatā minētos ES tiesību aktus var atrast tīmekļa vietnē <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=lv>, savukārt Eiropas Savienības Tiesas spriedumi ir pieejami tīmekļa vietnē http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

Tā kā ar laiku ES un Latvijas tiesību sistēma un juridiskās tehnikas prasības attīstās, jāņem vērā, ka šajā rokasgrāmatā ietvertā informācija turpmāk var tikt mainīta vai papildināta.

Ņemot vērā rokasgrāmatas mērķi un ierobežoto apjomu, plašākas informācijas par ES tiesību aktu izstrādi un Latvijas interešu pārstāvēšanu ES institūcijās gūšanai rekomendējam iepazīties arī, piemēram, ar Ārlietu ministrijas izstrādāto rokasgrāmatu praktiskam darbam ar Eiropas Savienības jautājumiem, kā arī ar citām par ES tiesību jautājumiem sarakstītajām grāmatām.

1. ES DARBĪBAS PAMATPRINCIPI

1.1. ES pirms Lisabonas līguma un pēc Lisabonas līguma

Runājot par ES darbības pamatprincipiem un struktūru, būtu nodalāms periods pirms Lisabonas līguma (oficiālais nosaukums „Lisabonas Līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu”, parakstīts Lisabonā 2007. gada 13. decembrī, spēkā stājies 2009. gada 1. decembrī) un pēc Lisabonas līguma (t.i. pēc 2009. gada 1. decembra). Lisabonas līgums groza divus ES pamatlīgumus - Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, kuram piešķirts jauns nosaukums “Līgums par Eiropas Savienības darbību”.

ES pirms Lisabonas līguma:

Pirms Lisabonas līguma ES apvienoja trīs pīlārus, no kuriem pirmais pīlārs ietvēra visas tās ekonomikas jomas, kas skāra Eiropas Kopienas darbību, otrais pīlārs ietvēra kopīgo ārpolitiku un drošības politiku, bet trešais pīlārs ietvēra policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās.

ES pēc Lisabonas līguma:

Lisabonas līgums likvidē pīlāru struktūru. No 2009. gada 1. decembra, kad stājas spēkā Lisabonas līgums, ES ir juridiskas personas statuss (līdz tam juridiskas personas statuss bija tikai Eiropas Kopienai (I pīlārs)) un ES pārņēma kompetenci, kas iepriekš bija piešķirta Eiropas Kopienai. Līdz ar to Eiropas Kopienas tiesības ir kļuvušas par ES tiesībām.

ES darbības pamatā ir Līgums par Eiropas Savienību (turpmāk – LES), Līgums par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līgums (EURATOM). Ar Lisabonas līgumu pieņemta deklarācija, kas noteic ES pamatlīgumu un ES leģislatīvo tiesību aktu pārākumu pār nacionālajām tiesībām¹ (līdz tam ES tiesību pārākuma princips bija nostiprināts Eiropas Savienības Tiesas (līdz Lisabonas līgumam – Eiropas Kopienas Tiesa) praksē).

Tāpat Lisabonas līgums skaidri definē ES kompetences (LESD Pirmās daļas I sadaļa), paredz ES dalībvalsts izstāšanās no ES nosacījumus (LES 50. pants), noteic ES pilsoņu līdzdalības iespēju (ierosināt izstrādāt ES tiesību aktu)², palielina ES dalībvalstu nacionālo parlamentu lomu likumdošanas procesā (1. protokols par valstu parlamentu lomu Eiropas Savienībā un 2. protokols par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu), veic virkni izmaiņu

¹ Sk. Deklarācijas, kas pievienotas Lisabonas līgumu, kas parakstīts 2007. gada 13. decembrī, pieņemušās starpvaldību konferences nobeiguma aktam - 17. Deklarācija par Savienības tiesību aktu augstāku spēku. – Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 09.05.2008., C 115, p. 344.

² LES 11. panta 4. punkts un Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. februāra regula (ES) Nr. 211/2011 par pilsoņu iniciatīvu.

attiecībā uz ES institūcijām un to kompetencēm un attiecībā uz balsošanas sistēmu, noteic Eiropas Savienības Pamattiesību hartas juridiski saistošo spēku (LES 6. panta 1. punkts) utt.

1.2. ES tiesību avoti

Tiek izšķirti šādi ES tiesību avoti, kas savstarpēji ir cieši saistīti:

- 1) primārie tiesību akti;
- 2) starptautiskie līgumi;
- 3) sekundārie tiesību akti;
- 4) tiesību principi;
- 5) tiesu prakse.

1.2.1. Primārie tiesību akti

ES ir sava tiesību sistēma, kas atšķiras no starptautiskajām tiesībām un ir neatņemama ES dalībvalstu nacionālo tiesību sistēmu sastāvdaļa. Tiesisko pamatu ES darbībai noteic primārie tiesību akti, no kuriem kā galvenie ir:

- 1) ES pamatlīgumi ar to protokoliem un pielikumiem:
 - a) Līgums par Eiropas Savienību;
 - b) Līgums par Eiropas Savienības darbību;
 - c) Eiropas Atomenerģijas Kopienas dibināšanas līgums.

2) Eiropas Savienības Pamattiesību harta (LES 6. panta 1. punktā noteikts, ka Eiropas Savienības Pamattiesību hartai ir tāds pats juridiskais spēks kā ES pamatlīgumiem).

3) Līgumi par pievienošanos ES, piemēram, Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Republiku, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku, par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanos Eiropas Savienībai.

ES pamatlīgumi un to protokoli un pielikumi ietver vispārējus ES darbības mērķus un pamatprincipus, kā arī rada ES institūciju darbības tiesisko pamatu un nosaka to kompetences. Tāpat ES pamatlīgumi, to protokoli un pielikumi, kā arī pārējie primārie tiesību akti regulē

konkrētas ES darbības jomas un pilnvaro ES institūcijas izdot sekundāros tiesību aktus attiecīgajās jomās.

1.2.2. Starptautiskie līgumi

LESD 218. pants paredz ES tiesības slēgt starptautiskus līgumus. Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – ES Tiesa) spriedumā lietā *22/70 Commission V. Council (ERTA)* noteikts: ja ES institūcijas ir tiesīgas lemt par kādu jautājumu ES iekšējās attiecībās, tad arī ārējās attiecībās tas tiek nodots ekskluzīvā ES kompetencē. Tātad ES ir ekskluzīva kompetence slēgt starptautiskus līgumus jomās, kurās LES un LESD teksts tieši pilnvaro ES slēgt starptautiskus līgumus, kā arī visās tajās jomās, kuru regulējums ES iekšienē ir nodots ES institūcijām. Jomās, kurās starptautiskus līgumus slēdz ES, dalībvalstis starptautiskus līgumus slēgt nedrīkst.

Pastāv ekskluzīvā ES kompetencē esoši starptautiskie līgumi un dalītās kompetences starptautiskie līgumi, no kuriem pirmajos ES kompetencē ietilpst visi starptautiskajā līgumā ietvertie jautājumi, bet otrajos – tikai daļa. Ņemot vērā šo starptautisko līgumu iedalījumu, atšķiras arī pievienošanās process katra veida līgumiem. Ekskluzīvā ES kompetencē esošajiem līgumiem dalībvalstīm nav jāpievienojas. ES pievienojoties šādiem līgumiem, tie kļūst saistoši visām dalībvalstīm. Savukārt lēmumu par pievienošanos dalītās kompetences starptautiskajiem līgumiem ES un dalībvalstis pieņem kopīgi. Šādā gadījumā ES patur kompetenci, piemēram, izsaka deklarācijas par attiecīgo starptautisko līgumu pantiem, kas ietilpst ES ekskluzīvajā kompetencē, un dalībvalstis patur kompetenci, piemēram, izsaka deklarācijas par attiecīgo starptautisko līgumu pantiem, kas ietilpst dalībvalstu kompetencē.

1.2.3. Sekundārie tiesību akti

LESD 288. pants paredz piecu veidu tiesību aktus, kurus var pieņemt ES institūcijas: regulas, direktīvas, lēmumi, atzinumi un ieteikumi.

Regulas ir saistošas visiem tiesību subjektiem un ir tieši piemērojamas. Regulas ir saistošas ne tikai dalībvalstīm, bet arī visām šo dalībvalstu fiziskajām un juridiskajām personām. Ir gadījumi, kad regulas tiešas piemērojamības nodrošināšanai ir nepieciešams pieņemt nacionālos normatīvos aktus, piemēram, nosakot kontrolējošo institūciju regulas piemērošanas jomā vai arī citus nosacījumus, kurus regulā īpaši prasīts regulēt ar nacionālajiem normatīvajiem aktiem.

Direktīvas atšķirībā no regulām nav tieši piemērojami tiesību akti. ES institūcijas, pieņemdamas direktīvu, noteic sasniedzamo mērķi, savukārt dalībvalstu uzdevums ir savlaicīgi iestrādāt direktīvas nosacījumus nacionālajos normatīvajos aktos attiecīgā direktīvas mērķa sasniegšanai. Tātad direktīvas ir saistošas dalībvalstīm. Savukārt dalībvalstu fiziskajām un

juridiskajām personām direktīvās iekļautie nosacījumi kļūst par saistošiem tikai ar brīdi, kad šie nosacījumi iekļauti jeb pārņemti nacionālajos normatīvajos aktos.

Lēmumi ir individuāli tiesību akti, kas rada tiesības un uzliek pienākumus to adresātam. Lēmumi ir tieši piemērojami tiesību akti. Tomēr ne vienmēr lēmumi attiecas tikai uz privātpersonām. Ļoti bieži lēmuma adresāts ir dalībvalsts kopumā. Tādā gadījumā dalībvalstīm ir jāvērtē, vai lēmums satur tādas normas, kas attiecas arī uz privātpersonām. Ja lēmums šādas normas satur, tad dalībvalstīm, līdzīgi kā saistībā ar direktīvu pārņemšanu, ir savlaicīgi jāsasniedz lēmumā noteiktais mērķis, lēmumā iekļautos nosacījumus iestrādājot nacionālajos tiesību aktos.

Ieteikumi un atzinumi ir juridiski nesaistoši. Parasti ieteikumi satur konkrētus ieteikumus dalībvalstu rīcībai, savukārt atzinumi – vērtējumu kādai konkrētai situācijai vai procesam. Neskatoties uz to, ka ieteikumi un atzinumi nav formāli juridiski saistoši, tie ietekmē ES tiesības. Piemēram, nacionālajām tiesām ir pienākums iztulkot nacionālo tiesību normas atbilstoši ieteikumiem un atzinumiem.

Leģislatīvie tiesību akti un neleģislatīvie tiesību akti

Attiecībā uz ES sekundārajiem, juridiski saistošajiem tiesību aktiem izšķir leģislatīvos tiesību aktus un neleģislatīvos tiesību aktus. Ar Lisabonas līgumu konkrēti tiek nodalīti leģislatīvie tiesību akti un neleģislatīvie tiesību akti – deleģētie tiesību akti un īstenošanas tiesību akti (LESD 289., 290. un 291. pants).

Leģislatīvie tiesību akti ir tiesību akti, kas pieņemti parastā vai īpašā likumdošanas procedūrā, pamatojoties uz ES pamatlīgumu normām.

Neleģislatīvie tiesību akti ir tiesību akti, kurus pieņem Eiropas Komisija, pamatojoties uz Padomes un Eiropas Parlamenta pilnvarojumu leģislatīvā tiesību aktā (regulā, direktīvā vai lēmumā). Neleģislatīvie tiesību akti iedalās deleģētajos tiesību aktos un īstenošanas tiesību aktos, kas atspoguļojas šo tiesību aktu nosaukumos. Leģislatīvajā aktā nosaka pilnvaru deleģēšanas mērķus, saturu, darbības jomu un ilgumu, kā arī attiecīgā gadījumā steidzamības procedūras. Turklāt likumdevējs nosaka pilnvarojuma noteikumus, kas var būt tiesības pilnvarojumu atsaukt un tiesības izteikt iebildumus.

Deleģētie tiesību akti ir vispārējas piemērojamības neleģislatīvi akti, kuri papildina vai groza dažus nebūtiskus leģislatīvo aktu elementus (LESD 290. pants). Pilnvaras pieņemt šos aktus likumdevējs (Eiropas Parlaments un Padome) deleģē Eiropas Komisijai. Deleģētos tiesību aktus rūpīgi pārbauda Eiropas Parlaments un Padome.

Īstenošanas tiesību akti ir vispārējas piemērojamības neleģislatīvi akti, kurus Eiropas Komisija (vai Padome kopējās ārpolitikas un drošības politikas jautājumos vai īpašos pienācīgi pamatotos

gadījumos) pieņem, lai nodrošinātu ES tiesību aktu vienādu īstenošanu visā ES (LESD 291.pants). Īstenošanas tiesību aktus rūpīgi izvērtē ES dalībvalstu valdības, izmantojot komitoloģijas sistēmu.

Piemēram:

ES pilsoņu tiesības izrādīt iniciatīvu ir izklāstītas LES 11. panta 4. punktā (ES pamatlīguma norma)

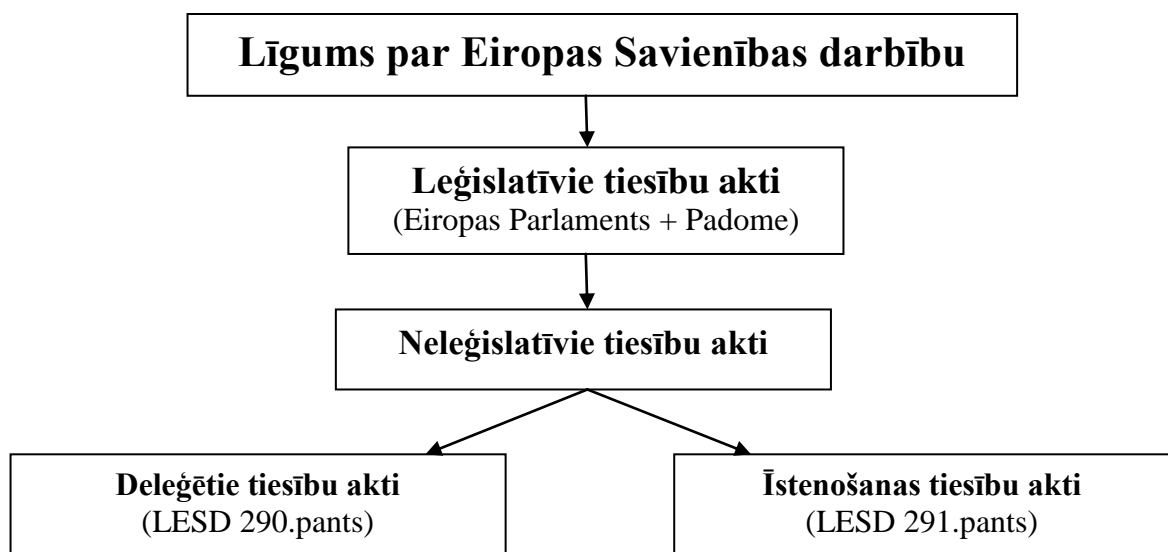

Pilsoņu iniciatīvas procedūras un to regulējošie noteikumi ir izklāstīti Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. februāra Regulā (ES) Nr. 211/2011 par pilsoņu iniciatīvu (turpmāk – Pilsoņu iniciatīvas regula). Pilsoņu iniciatīvas regula izdota pamatojoties uz LESD 24. panta pirmo daļu (legislatīvs tiesību akts)

Savukārt tehniskās specifikācijas pilsoņu iniciatīvas procedūras sistēmai ir izklāstītas Komisijas 2011. gada 17. novembra Īstenošanas regulā (ES) Nr. 1179/2011, ar ko nosaka tehniskās specifikācijas vākšanas tiešsaistes sistēmām saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 211/2011 par pilsoņu iniciatīvu. Šī regula izdota pamatojoties uz Pilsoņu iniciatīvas regulas 6. panta 5. punktu, kas noteic, ka „līdz 2012. gada 1. janvārim Komisija pieņem tehniskās specifikācijas 4. punkta īstenošanai saskaņā ar 20. panta 2. punktā noteikto regulatīvo procedūru” (nelegislatīvs tiesību akts – īstenošanas tiesību akts).

Shematiski ES juridiski saistošo sekundāro tiesību aktu iedalījums izskatās šādi:

1.2.4. Tiesību principi

Tiesību principi ir patstāvīgs tiesību avots ES tiesībās un ieņem nozīmīgu vietu ES tiesu praksē. Tiesību principi kalpo kā ES tiesību normu iztulkošanas līdzeklis. Tiesību principi ir gan tieši minēti ES pamatlīgumu tekstā, gan izriet no ES Tiesas spriedumiem.

Solidaritātes princips ietver ES mērķi panākt ciešu dalībvalstu sadarbību, īstenojot ES pamatlīgumos izvirzītos mērķus un uzdevumus.

Subsidiaritātes princips ietver ES pamatlīgumu mērķiem atbilstošu ES rīcību jomās, kas neietilpst ES ekskluzīvā kompetencē, bet ES dalībvalstis nespēj pilnībā sasniegt paredzētās darbības mērķus. Turklāt, lai šo principu piemērotu, ir jāizpildās šādiem trīs kritērijiem: konkrēto rīcību dalībvalstis pašas nevar veikt, konkrētā rīcība ir visas ES interesēs, konkrēto rīcību ES var piemērot labāk.

Diskriminācijas aizlieguma princips skaidrojams kā atšķirīgas attieksmes aizliegums vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos. Vairākas ES pamatlīgumu normas satur aizliegumu diskriminēt pilsonības un dzimuma dēļ. LESD 40. pantā tieši aizliegta arī ražotāju un patērētāju diskriminācija. Turklāt LESD 19. pants pilnvaro ES veikt attiecīgās darbības, lai cīnītos pret diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.

Informācijas atklātības princips sevī ietver tiesības saņemt, meklēt un izplatīt informāciju, kā arī tiesības piekļūt informācijai, izņemot gadījumus, ja normatīvie akti tieši paredz, ka informācija nav atklāta.

Labas pārvaldības princips ietver institūciju pienākumu rīkoties atbilstoši tām saistošu normatīvo aktu prasībām. Šis princips uzdod arī institūcijām savus pienākumus pildīt rūpīgi. Šī principa neievērošanas gadījumā institūciju pieņemtie lēmumi var tikt atcelti.

Tiesiskuma princips – ES darbojas saskaņā ar ES pamatlīgumos piešķirtajām pilnvarām un izvirzītajiem mērķiem. Tas nozīmē, ka ES rīcībai ir jābūt pamatotai ar ES pamatlīgumos minētajām pilnvarām. Jebkura rīcība, kas nav veikta saskaņā ar ES pamatlīgumos minētajām pilnvarām, ir nelikumīga.

Tiesiskās noteiktības princips uzliek par pienākumu publiskajām institūcijām nodrošināt, lai personas būtu informētas par tiesību aktiem, kas var skart šo personu tiesības un pienākumus. Šis princips nozīmē, ka jebkurai tiesību ierobežojumam ir jābūt tiesiski nostiprinātam un vienlaicīgi zināmam vai paredzamam tā adresātam. Šis princips nozīmē arī to, ka publisko institūciju aktiem nevar būt atpakaļejošs spēks.

Tiesiskās palāvības princips aizsargā personas palāvību, ka ar kādu tiesību aktu piešķirtās tiesības vēlāk netiks atceltas, jeb palāvību par tiesiskā regulējuma pastāvību un nemainīgumu.

Proporcionalitātes princips nozīmē to, ka rīcība nevar pārsniegt nepieciešamo, lai sasniegtu ES pamatlīgumos noteiktos mērķus. Izvērtējot tiesību normas vai administratīvā akta atbilstību proporcionalitātes principam, ir jāizvērtē, vai lietotie līdzekļi noteiktā mērķa sasniegšanai atbilst mērķa nozīmīgumam un vai attiecīgā rīcība attiecīgā mērķa sasniegšanai vispār ir nepieciešama. Ja attiecīgā rīcība ir nepieciešama, jāvērtē, vai mērķis tiek sasniegts ar saprātīgiem līdzekļiem, vērtējot sekas, ko izmantotie līdzekļi izraisīs.

1.2.5. ES Tiesas prakse

ES Tiesai ir ekskluzīvas tiesības nodrošināt vienveidīgu praksi ES tiesību piemērošanā, izskatot strīdus jautājumus, sniedzot prejudiciālus nolēmumus un viedokli. Tikai ES Tiesa ir tiesīga iztulkot ES tiesību normas, kā arī ES noslēgtos starptautiskos līgumus.

ES Tiesas prakse ir izmantojama par argumentācijas līdzekli kādas tiesību normas satura un piemērošanas robežu atklāšanai.

ES Tiesas prakse ir saistoša ne tikai nacionālajām tiesām, bet arī jebkurai valsts pārvaldes iestādei, strādājot ar ES tiesību normu piemērošanu. Piemēram, ES Tiesas prakse, kas saistīta ar ES tiesību principu piemērošanu, izmantojama nacionālo normatīvo aktu projektu izstrādē, tādējādi nodrošinot, ka nacionālie normatīvie akti atbilst ES tiesībām.

1.3. Ārpolitikas un kopējās drošības un aizsardzības politikas ietvaros pieņemtie juridiskie dokumenti

Ārpolitikas un kopējās drošības un aizsardzības politikas ietvaros juridiskie dokumenti tiek pieņemti starpvaldību procedūrā ar mērķi stiprināt ES dalībvalstu sistemātisku sadarbību politikas īstenošanā. Šajās jomās kopējās stratēģijas, rīcība un nostājas ar Lisabonas līgumu ir aizvietotas ar vispārējām pamatnostādnēm un lēmumiem, kuros nosaka veicamās darbības un ES ieņemamo nostāju, kā arī šo lēmumu īstenošanas kārtību (LES 25. pants).

1.4. ES tiesību aktu un citu instrumentu spēkā stāšanās un ieviešanas termiņi

Saskaņā ar LESD 297. pantu regulas, direktīvas un lēmumi stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc to publicēšanas ES Oficiālajā Vēstnesī, ja attiecīgajā ES tiesību aktā nav noteikts cits speciālais spēkā stāšanās termiņš. Ja ES tiesību aktā, piemēram, ir norādīts, ka tas stājas spēkā dienā, kad to publicē ES Oficiālajā Vēstnesī, tad tas ir speciālais tiesību akta spēkā stāšanās termiņš, kas nozīmē, ka tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā, nevis divdesmitajā dienā pēc tā publicēšanas. Ja lēmums adresēts konkrētam adresātam, piemēram, konkrētai ES dalībvalstij vai

personai, tad to paziņo tikai konkrētajam adresātam, un šāds lēmums stājas spēkā no lēmuma paziņošanas brīža.

Direktīvas ir jāpārņem nacionālajos normatīvajos aktos līdz direktīvā norādītajam termiņam.

Direktīvu pārņemšanas datums parasti tiek norādīts ar tekstu: „Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai līdz (norādīts konkrēts datums) izpildītu šo direktīvu”.

Direktīvās dažreiz tiek noteikti speciālie tajā ietvertu atsevišķu normu spēkā stāšanās vai piemērošanas datumi. Tas nozīmē, ka, pārņemot minēto direktīvu, nacionālajos normatīvajos aktos iestrādātajām normām, kurām direktīvā noteikts cits (vēlāks) piemērošanas datums, ir tiesības noteikt pārejas periodu, paredzot, ka tās stāsies spēkā konkrētā (vēlākā) datumā (norādot datumu, kas nav vēlāks, kāds paredzēts direktīvā).

Pārkāpjot direktīvas pārņemšanas datumu, Eiropas Komisija var uzsākt pārkāpumu procedūru pret ES dalībvalsti par direktīvas nesavlaicīgu nepārņemšanu nacionālajos normatīvajos aktos.

2. ES TIESĪBU IEVIEŠANAS JURIDISKI TEHNISKĀS PRASĪBAS

2.1. ES tiesību ieviešanas nepieciešamības sākotnējais izvērtējums

Līdz ar pievienošanos ES, Latvija ir kļuvusi ne tikai par vienu no ES dalībvalstīm, bet arī uzņēmusies virkni saistību, kuras nepieciešams ievērot gan attiecībā uz nacionālās tiesību sistēmas sakārtošanu, gan arī attiecībā uz ES tiesību pareizu piemērošanu praksē.

Atbilstoši LES 4. panta 3. punktam un Līguma par Latvijas pievienošanos ES (saīsinātais nosaukums) Akta 2. pantam Latvijai ir jāveic attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu ne tikai tos pienākumus, kas radušies pēc Latvijas pievienošanās ES, bet arī to saistību apjomu, kas ir pieņemts pirms Latvijas pievienošanās ES.

Līdzīgi kā starptautisko tiesību gadījumā, ES noteiktās saistības uzskatāmas par pienācīgi izpildītām tikai tad, ja attiecīgie pasākumi to īstenošanai ir veikti noteiktā laikā un apjomā. Jebkuras juridiski neatrunātas atkāpes³ no noteiktā saistību izpildes termiņa un apjoma rada situāciju, ka valsts nav nodrošinājusi uzņemto saistību pienācīgu izpildi, kā rezultātā pret valsti var tikt vērstas ES sankcijas.

Lai Latvijai noteiktās ES saistības tiktu izpildītas noteiktajā termiņā un apjomā, kā viens no pirmajiem nosacījumiem ir veikt attiecīgo ES tiesību salīdzinājumu ar Latvijas tā brīža tiesisko un praktisko situāciju. Veicot minēto salīdzinājumu, svarīgi ir ņemt vērā:

1) ES tiesību avotu, no kura izriet Latvijai noteiktās saistības. Atkarībā no attiecīgā ES tiesību avota valstij var būt atšķirīgi ES tiesību nodrošināšanas pienākumi. Piemēram, no regulām izrietošo normu īstenošana nacionālā līmenī būtiski atšķiras no direktīvās ietvertu normu nodrošināšanas;

2) nacionālos tiesību aktus, kas konkrētajā brīdī regulē attiecīgās jomas jautājumus, tiesu praksi un administratīvo praksi.

ES tiesību salīdzinājums ar pastāvošo situāciju nacionālā līmenī ir nepieciešams, lai noskaidrotu, vai:

1) pastāvošā nacionālā tiesību sistēma un prakse atbilst ES tiesībām. Šādā gadījumā turpmāka darbība neseko;

2) pastāvošā nacionālā tiesību sistēma vai prakse neatbilst ES tiesībām. Šādā gadījumā nepieciešama turpmāka darbība, lai nodrošinātu pienācīgu un pilnīgu ES tiesību īstenošanu.

³ Plašāk par Latvijai noteiktajiem pārejas periodiem attiecībā uz atsevišķu ES tiesību ieviešanu nacionālajā līmenī sk. Līgumu par Latvijas pievienošanos Eiropas Savienībai (saīsināts nosaukums).

Arī gadījumos, ja sākotnēji šķiet, ka kādas ES tiesības ir pilnībā nodrošinātas, mainoties ES tiesību izpratnei, piemēram, attīstoties ES Tiesas praksei, var rasties nepieciešamība no jauna izvērtēt attiecīgo ES saistību nodrošināšanas pareizību nacionālajā līmenī. Līdz ar to ir svarīgi nacionālā līmenī sekot līdzī ES tiesību attīstībai, lai nepieciešamības gadījumā veiktu attiecīgas izmaiņas nacionālajā tiesību sistēmā.

Gadījumos, ja pastāvošā situācija nacionālā līmenī pilnībā neatbilst attiecīgajām ES tiesībām, atkarībā no situācijas var būt nepieciešams:

- 1) pieņemt jaunus nacionālos tiesību aktus;
- 2) grozīt spēkā esošos nacionālos tiesību aktus;
- 3) atzīt par spēku zaudējušiem nacionālos tiesību aktus;
- 4) mainīt pastāvošo tiesu vai administratīvo praksi.

Svarīgi ņemt vērā, ka saskaņā ar ES Tiesas praksi ES tiesību īstenošana nacionālā līmenī ir jānodrošina gan teorētiskā, gan praktiskā ziņā. Tas nozīmē, ka ES tiesību ievērošana nacionālā līmenī tiek nodrošināta gan ar attiecīgi sakārtotu tiesību sistēmu, gan ar korektu tiesību aktu piemērošanas praksi.

No ES Tiesas prakses izriet, ka no ES tiesībām izrietošo pienākumu neizpilde var rasties:

- 1) ja, neskatoties uz to, ka ir attiecīgi nacionālie tiesību akti, nav atbilstoša ES tiesību īstenošanas administratīvā prakse⁴;
- 2) ja ES tiesību īstenošana tiek nodrošināta administratīvajā praksē, bet nav attiecīgu nacionālo tiesību aktu⁵.

Turklāt jāņem vērā, ka Latvija kā ES dalībvalsts ir atbildīga par visu tai noteikto saistību savlaicīgu un pienācīgu izpildīšanu. Tas nozīmē to, ka Latvija kā ES dalībvalsts atbild gan gadījumos, kad ES tiesību pārkāpums ir radies, piemēram, Saeimas, Ministru kabineta vai attiecīgās ministrijas neizdarības dēļ, gan arī gadījumos, kad konkrētais jautājums ir deleģēts, piemēram, pašvaldībai vai kādai privātpersonai, kas to nav savlaicīgi vai pienācīgi veikusi.

No ES Tiesas prakses izriet, ka jēdziens „valsts” tiek tulkots paplašināti, t. i., ar to tiek saprastas ne tikai valsts institūcijas, bet arī, piemēram, pašvaldība⁶, neatkarīga institūcija, kas nodarbojas ar sabiedriskās kārtības un drošības īstenošanu⁷, komersants, kas nodarbojas ar valsts aizsardzību⁸ u. c.

⁴ Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumus lietās C-387/99 *Commission v Germany*, 42. §, un C-494/01 *Commission v Ireland*, 28. §.

⁵ Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumu lietā C-33/03 *Commission v United Kingdom*, 25. §.

⁶ ES Tiesas spriedums lietā 103/88 *Fratelli Costanzo SpA v Comune di Milano*.

⁷ ES Tiesas spriedums lietā 222/84 *Marguerite Johnston v Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*.

⁸ ES Tiesas spriedums lietā C-188/89 A. *Foster and others v British Gas plc*.

Līdz ar to, ja kāda ministrija nolemj ES tiesību jautājumu, piemēram, likumprojekta izstrādāšanu attiecīgas direktīvas pārņemšanai, uzdot trešajai personai vai komersantam, pašai ministrijai ir jāuzņemas arī atbildība par konkrētā uzdevuma savlaicīgu un pienācīgu īstenošanu.

2.2. Latvijas un ES tiesību aktu hierarhija

Lai pilnībā nodrošinātu ES tiesību pareizu īstenošanu nacionālajā tiesību sistēmā, nepietiek tikai ar minēto tiesību saturisku salīdzināšanu un formālu fakta konstatāciju par to savstarpēju atbilstību. ES noteikto saistību izpildē būtiski ir nodrošināt to, ka nacionālajā tiesību sistēmā pārņemtās ES tiesības tiek apveltītas ar nacionālajai tiesību sistēmai atbilstošu juridisku spēku, nodrošinot pareizu ES tiesību īstenošanu nacionālajā tiesību sistēmā.

Līdz ar Latvijas pievienošanos ES, paralēli nacionālajai tiesību sistēmai pastāv arī ES tiesību sistēma, tāpēc pareizai ES un nacionālo tiesību harmonizācijai nepieciešams ievērot ne tikai Latvijas, bet arī ES tiesību aktu hierarhiju un tiesību sistēmas īpatnības.

Sākotnēji jāņem vērā, ka Latvijā pieņemtos normatīvos aktus iedala:

1) ārējos normatīvajos aktos (Latvijas Republikas Satversme (turpmāk – Satversme), likumi, Ministru kabineta noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi);

2) iekšējos normatīvajos aktos (instrukcijas, ieteikumi, nolikumi u. c.).

Atšķirībā no ārējā normatīvā akta, kas ir saistošs visiem tiesību subjektiem, iekšējais normatīvais akts ir saistošs tam publisko tiesību subjektam, kas šo aktu ir izdevis, kā arī šim publisko tiesību subjektam padotajām institūcijām. Privātpersonām iekšējais normatīvais akts nav saistošs.⁹

Izvēloties Latvijas normatīvā akta veidu, kurā plānots pārņemt ES tiesību aktu, svarīgi izvērtēt, kas ir attiecīgo ES tiesību normu adresāts. Ja ES tiesību adresāts ir privātpersona, t. i., fiziska vai juridiska persona, tad atbilstoši Latvijas tiesību sistēmai ir jāizvēlas ārējais, nevis iekšējais normatīvais tiesību akts. ES tiesību akta, kas ir adresētas privātpersonām, pārņemšana iekšējā, nevis ārējā normatīvajā aktā nenodrošina pareizu ES noteikto saistību izpildi¹⁰, kā arī ir pretrunā ar Latvijas tiesību sistēmu.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 15. panta otro daļu Latvijas ārējie normatīvie akti juridiskā spēka hierarhijas ziņā tiek iedalīti šādi:

1) Satversme;

⁹ Administratīvā procesa likuma 16. panta pirmā daļa.

¹⁰ ES Tiesa spriedumā lietā 239/85 *Commission v Belgium* 5.–7. § ir norādījusi, ka ES direktīvu normas ir jāievieš nacionālajās tiesībās kā saistoši noteikumi. ES dalībvalsts nevar izpildīt saistības, kas noteiktas ES direktīvā, ar nosacījumiem, kas ietverti apkārtrakstā, kuru valsts pārvalde var grozīt pēc vēlēšanās.

- 2) likumi;
- 3) Ministru kabineta noteikumi;
- 4) pašvaldību saistošie noteikumi.

Ņemot vērā, ka pašvaldību saistošie noteikumi ir juridiski saistoši tikai noteiktas pašvaldības teritorijā, tad ES tiesību akta pārņemšana ar pašvaldību saistošajiem noteikumiem nenodrošina minēto tiesību ieviešanu visā Latvijā. Līdz ar to pilnīgai ES tiesību akta, kas var skart privātpersonas dažādās Latvijas vietās, ieviešanai nepieciešams izvēlēties kādu no pārējiem ārējo normatīvo aktu veidiem.

Tomēr arī pašvaldību saistošajiem noteikumiem jābūt atbilstošiem ES tiesībām. Izstrādājot pašvaldību saistošos noteikumus, jāņem vērā ne tikai Satversmē, likumos un Ministru kabineta noteikumos minētās normas, bet no ES tiesībām izrietošās saistības. Jo Latvija kā ES dalībvalsts ir atbildīga ne tikai, piemēram, par kādas ministrijas, bet arī par pašvaldības veiktajiem ES tiesību pārkāpumiem.

Tā kā ES tiesību saturs var būt atšķirīgs, katrā konkrētā gadījumā nepieciešams izvērtēt:

1) vai ES tiesību normas skar privātpersonas. Ja atbilde ir pozitīva, tad jāizvērtē, kuram Latvijas ārējo normatīvo aktu veidam vai veidiem attiecīgās ES tiesību normas atbilst;

2) vai ES tiesību normas skar citus (ar privātpersonām tieši nesaistītus) jautājumus, kas Latvijā tiek regulēti ārējos normatīvajos aktos. Ja atbilde ir pozitīva, tad arī ES tiesību akta pārņemšanas gadījumā attiecīgās normas būs nepieciešams pārņemt kādā no Latvijas ārējiem normatīvajiem aktiem.

Atkarībā no ES tiesību normu satura var būt nepieciešamība ES tiesību akta vienu daļu pārņemt dažādos Latvijas ārējo normatīvo aktu veidos, savukārt otru daļu, kas neskar privātpersonas vai ārējā normatīvajā aktā atrunājamus jautājumus, – iekšējo normatīvo aktu veidos.

Pārņemot ES tiesību aktus Latvijas ārējos normatīvajos aktos, svarīgi ir izvērtēt, kuras ES tiesību normas ir iekļaujamas likumos un kuras – Ministru kabineta noteikumos. Piemēram, jautājumi, kas skar būtiskus konkrētās nozares pamatprincipus, parasti tiek regulēti likumos, savukārt jautājumi, kas konkretizē vai nosaka precīzāk konkrētās nozares pamatprincipu īstenošanas mehānismus, tiek ietverti Ministru kabineta noteikumos. Ja konkrētais jautājums jau tiek regulēts likumu vai Ministru kabineta noteikumu līmenī, tad, pārņemot ES tiesību aktu, attiecīgi arī ES tiesību normas tiek pārņemtas likumu vai Ministru kabineta noteikumu līmenī.

Ja nacionālajā tiesību sistēmā pārņemamo ES tiesību normu saturs atbilst Ministru kabineta noteikumu līmenim, svarīgi pārliecināties, vai attiecīgo nozari regulējošais likums paredz deleģējumu Ministru kabinetam izdot attiecīgos noteikumus.

Pareiza nacionālā normatīvā akta veida izvēle ir ļoti būtiska turpmākā tiesību normu piemērošanā, jo tiesību aktu normu nesavienojamības gadījumā piemērojama ir augstāka juridiskā spēka normatīvā akta norma.¹¹

Attiecībā uz Latvijas ārējo normatīvo aktu un ES tiesību avotu savstarpējo hierarhiju¹² svarīgi ir ņemt vērā ES Tiesas praksi un ar Lisabonas līgumu pieņemto deklarāciju - 17. Deklarācija par Savienības tiesību aktu augstāku spēku -, no kuras izriet divi būtiski principi:

- 1) ES pamatlīgumu un ES leģislatīvo tiesību aktu pārākuma princips;
- 2) ES tiesību tiešās iedarbības princips.

ES tiesību pārākuma princips

No ES Tiesas sprieduma lietā 6/64 *Costa v ENEL* izriet, ka ES ES pamatlīgumi un ES leģislatīvie tiesību akti ir pārāki pār nacionālajiem tiesu aktiem visās jomās, kurās dalībvalstis ir piekritušas ierobežot savu suverenitāti par labu ES. Turklāt minētajā spriedumā ir skaidri noteikts, ka nav pieļaujams, ka valstu vēlāk pieņemtajiem tiesību aktiem varētu būt augstāks spēks nekā tiesību sistēmai, ko dalībvalstis savstarpēji pieņēmušas. Tas nozīmē to, ka vēlāk pieņemts nacionālais normatīvais akts nevar būt ar augstāku spēku kā ES tiesību akts un tādā veidā mazināt vai atcelt ES tiesību akta ietekmi konkrētajā dalībvalstī.

Vērā ņemami ir arī citi ES Tiesas spriedumi, kuros minētā tiesa ir atzinusi, ka ES tiesību akti ir pārāki arī pār nacionālajiem konstitucionālajiem tiesību aktiem, tādā veidā nodrošinot vienveidīgu ES tiesību iedarbību uz dalībvalstīm un nepieļaujot, ka dalībvalstis savas konstitūcijas izmantotu kā attaisnojumu, lai izvairītos no ES uzlikto saistību pildīšanas.¹³

ES tiesību tiešās piemērojamības (*direct effect*) princips

No ES Tiesas prakses izrietošais ES tiesību tiešās piemērojamības (horizontālās un vertikālās) princips ir saprotams kā tiesību aizsardzības princips, kas privātpersonām ļauj atsaukties uz ES tiesību (primāro tiesību akta un leģislatīvā tiesību akta) normu lietas iztiesāšanā nacionālajā tiesā. Nacionālajām tiesām savukārt minētais princips uzliek pienākumu atzīt, aizsargāt un nodrošināt attiecīgajā normā ietvertu tiesību īstenošanu.¹⁴ Lai privātpersona varētu

¹¹ Plašāk sk. D. Iljanova. Tiesību normu un principu kolīzija. Grām.: Melķis E. (zin. red.) Juridiskās metodes pamati – 11 soļi tiesību normu piemērošanā. – Rīga: Ratio iuris, 2003, 103. lpp.

¹² Plašāk sk. L. Ostrovska. Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai. – Likums un Tiesības, 2006. gada februāris Nr. 78 un marts Nr. 79.

¹³ Sk. ES Tiesas spriedumus lietās 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft GmbH* un lietā 44/79 *Heuer v. Land Rheinland-pfalz*.

¹⁴ I. Alehno, A. Buka, K. Jarinovska, L. Škoba. Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (tiesu prakse un komentāri). – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 54. lpp.

atsaukties uz tiešās piemērojamības principu, attiecīgajai normai ir jāatbilst šādiem četriem kritērijiem:

- 1) normai jābūt skaidrai;
- 2) normai obligāti nav jāsaturs negatīvs pienākums;
- 3) normas īstenošana nedrīkst būt atkarīga no institūciju turpmākās rīcības;
- 4) normai jābūt bez nosacījuma.¹⁵

Attiecībā uz ES direktīvu normām tiešās piemērojamības princips pastāv tikai gadījumos, kad iestājušies četri turpmāk minētie nosacījumi:

- 1) pagājis ES direktīvas ieviešanas termiņš;
- 2) dalībvalsts direktīvu nav ieviesusi vispār vai ieviesusi nepilnīgi;
- 3) saturiskā ziņā ES direktīvas nosacījumi ir pietiekami skaidri un precīzi;
- 4) ES direktīvas norma nav saistīta ar nosacījumiem.

Līdz ar to tiešās piemērojamības princips nozīmē, ka gadījumos, ja arī valsts nebūs veikusi visus nepieciešamos pasākumus, lai savlaicīgi ieviestu, piemēram, ES direktīvu normas nacionālajā tiesību sistēmā, izpildoties minētajiem kritērijiem, privātpersonai būs tiesības atsaukties uz pašā ES direktīvā ietvertajām normām un aizstāvēt savas intereses.

Turklāt Latvijai kā dalībvalstij jāņem vērā, ka tā ir atbildīga par ES tiesību savlaicīgu un pienācīgu neizpildi ne tikai pret ES institūcijām vai citām dalībvalstīm, bet arī pret privātpersonām. Atbilstoši ES Tiesas praksei gadījumos, kad dalībvalsts nav pienācīgi pārņēmusi ES direktīvu normas un ir izpildījušies turpmāk minētie trīs kritēriji, privātpersonai ir tiesības uz zaudējumu atlīdzību. Lai privātpersonai būtu tiesības uz zaudējumu atlīdzību, jāizpildās šādiem nosacījumiem:

- 1) direktīvai jārada tiesības privātpersonai;
- 2) šo tiesību saturam jāizriet no direktīvas vārdiskā formulējuma;
- 3) jāpastāv saiknei starp zaudējumiem un direktīvas neieviešanu.¹⁶

2.3. ES tiesību normu iztulkošana

Viens no ES tiesību pareizas pārņemšanas un piemērošanas pamatnosacījumiem ir pilnībā izprasts ES tiesību normas saturs. Tāpēc, piemērojot ES tiesību normu, jāņem vērā ne tikai pašas normas gramatiskais saturs, bet arī jāievēro pārējie ar ES tiesībām saistītie pamatprincipi, kas turpmāk tiks apskatīti šajā sadaļā. Vienlaikus svarīgi ņemt vērā, ka tikai ES Tiesai ir tiesības dot

¹⁵ Plašāk par tiešās piemērojamības kritērijiem sk. I. Alehno, A. Buka, K. Jarinovska, L. Škoba. Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (tiesu prakse un komentāri). – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 56.–59. lpp.

¹⁶ ES Tiesas spriedums lietā 6/90 *Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v Italian Republic*.

juridiski saistošu interpretāciju par attiecīgās ES tiesību normas saturu.¹⁷ Citu institūciju sniegtie skaidrojumi par atsevišķu ES tiesību normu saturu ir uzskatāmi par viedokli ar ieteikuma raksturu, bet tie nav juridiski saistoši.

Līdzīgi kā Latvijas tiesību normu satura izvērtēšanas gadījumā arī ES tiesību normu satura atklāšanai galvenokārt tiek pielietotas četras tiesību normu iztulkošanas pamatmetodes, proti:

- 1) gramatiskā iztulkošanas metode;
- 2) vēsturiskā iztulkošanas metode;
- 3) sistēmiskā iztulkošanas metode;
- 4) teleoloģiskā iztulkošanas metode.

Papildus klasiskajai izpratnei¹⁸ par katras iztulkošanas metodes pielietojumu no ES Tiesas judikatūras izriet vairāki citi pamatprincipi, kurus būtiski ņemt vērā tieši ES tiesību normu interpretācijā.

2.3.1. ES tiesību normu gramatiskā iztulkošana

Atšķirībā no nacionālajiem tiesību aktiem, kas tiek izstrādāti un pieņemti vienā valodā, ES tiesību akti tiek izstrādāti un pieņemti visu dalībvalstu valodās. Līdz ar to kopējā izpratne, kas par attiecīgās ES tiesību normas saturu ir panākta starp visām dalībvalstīm ES līmenī, vēlāk, piemērojot attiecīgo normu jau konkrētā nacionālajā tiesību sistēmā, var radīt daudzas neskaidrības.

Lai noskaidrotu ES tiesību normas saturu, svarīgi ir ņemt vērā ES Tiesas praksi, no kuras izriet, ka, veicot ES tiesību normu pārņemšanu un piemērošanu, jāpatur prātā, ka ES tiesību akti ir rakstīti vairākās valodās un ka visas dažādās valodas versijas ir vienlīdzīgi autentiskas. Līdz ar to ES tiesību normu iztulkošana ir saistīta ar dažādu valodu versiju salīdzināšanu.¹⁹ Turklāt dalībvalstu valodas ir vienādi nozīmīgas neatkarīgi no dalībvalsts iedzīvotāju, kuri lieto attiecīgo valodu, skaita.

ES tiesību aktu dažādu valodu versijas ir jātulko saskaņoti, bet dažādu valodu versiju nesaskaņu gadījumos jāņem vērā attiecīgā ES tiesību akta mērķis un veids.²⁰

No izklāstītā izriet, ka ES tiesību akta normu iztulkošanai nepieciešamības gadījumā jāņem vērā ne tikai ES tiesību akts latviešu valodā, bet arī citās valodās.

Vienlaikus ES tiesību normu iztulkošanas procesā svarīgi ņemt vērā, ka pat gadījumā, ja dažādu valodu versijas ir pilnīgā saskaņā cita ar citu, ES tiesībās tiek lietota īpaša terminoloģija.

¹⁷ LESD 267. pants.

¹⁸ Plašāk par iztulkošanas metodēm sk., piemēram, N. Horns. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filozofijā. Likums un Tiesības, 2000. gada augusts, Nr. 12.

¹⁹ ES Tiesas spriedums lietā 238/81 *CILFIT*, 18. §.

²⁰ ES Tiesas spriedums lietā C-257/00 *Givane*, 36.–37. §.

Tāpēc, neskatoties uz to, ka ES tiesībās lietotā terminoloģija gramatiski var sakrist ar nacionālajās tiesībās lietoto terminoloģiju, juridiskajiem jēdzieniem ES tiesībās ne vienmēr ir tāda pati nozīme kā dažādo dalībvalstu tiesībās.²¹

Piemēram, lietā 53/81 *Levin* ES Tiesa ir norādījusi, ka termini “darba ņēmējs” un “nodarbinātas personas darbība” nevar būt definēti ar atsauci uz ES dalībvalstu tiesību aktiem, bet ir ar ES nozīmi. Jo, ja tā nebūtu, ES noteikumi par darba ņēmēju pārvietošanās brīvību netiktu īstenoti, jo minēto terminu nozīme tiktu noteikta un grozīta vienpusēji ar dalībvalsts tiesību aktiem, kuri tādējādi spētu pēc vēlēšanās izslēgt dažas personu kategorijas no LESD minēto tiesību īstenošanas.²²

Savukārt, piemēram, Latvijas gadījumā īpaša uzmanība būtu jāvelta ES tiesību aktos lietotajam vārdam „uzņēmums”, jo nereti ES tiesību aktos tas ir lietots nevis atbilstoši Komerclikuma 18. pantā dotajam šī jēdziena skaidrojumam, bet gan Komerclikuma 1. pantā atrunātajam „komersanta” jēdzienam.

Lai nodrošinātu pareizu ES tiesību pārņemšanu un piemērošanu, nepieciešams noskaidrot, vai:

1) ES tiesību aktā lietotā termina skaidrojums neizriet no pašām ES tiesībām. Ja ES tiesībās attiecīgais termins ir skaidrots, tad attiecīgais ES tiesību akts, kurā minēts konkrētais termins, ir jātulko atbilstoši ES tiesībās, nevis nacionālajos tiesību aktos dotajam skaidrojumam;

2) ES tiesībās skaidrotais termins ir ar tādu pašu nozīmi kā nacionālajos tiesību aktos lietotais termins. Pārņemot ES tiesību normas nacionālajā sistēmā, ES juridiskos jēdzienus ir svarīgi saskaņot ar spēkā esošajos nacionālajos normatīvajos aktos lietoto terminoloģiju, lai neveidotos vienādas nozīmes jēdzienu apzīmējumi ar dažādiem terminiem vai dažādi termini ar vienādu nozīmi.

2.3.2. ES tiesību normu vēsturiskā iztulkošana

ES tiesību normu vēsturiskā iztulkošanas metode var palīdzēt noskaidrot attiecīgās ES tiesību normas sākotnējo mērķi un rašanās ceļu. Vēsturiskās iztulkošanas procesā var noderēt dažādi ES tiesību akta izstrādes stadijā tapušie materiāli, piemēram, tiesību aktu projekti, sarakste starp ES institūcijām, dažādu sanāksmju protokoli, nacionālajās pozīcijās ietvertā informācija utt.

Arī ES Tiesa, izvērtējot attiecīgos ES tiesību aktus, izmanto to izstrādes dokumentus, piemēram, sanāksmju protokolus²³ un Eiropas Komisijas likumdošanas iniciatīvas projektus²⁴, tādā veidā noskaidrojot pieņemtā ES tiesību akta mērķi un būtību.

²¹ ES Tiesas spriedums lietā 238/81 *CILFIT*, 19. §.

²² ES Tiesas spriedums lietā C 53/81 *Levin*, 11. §.

²³ ES Tiesas spriedums lietā 130/87 *Retter*, 16. §.

Vienlaikus gan jāņem vērā, ka minētā iztulkošanas metode attiecībā uz ES tiesībām nav pilnīga un dažkārt var novest pie nepareiza iztulkošanas rezultāta. Kā galvenos minētās iztulkošanas metodes trūkumus var minēt, pirmkārt, to, ka ES tiesību aktu izstrādāšanas un pieņemšanas ceļš ir ļoti garš un sarežģīts, tāpēc tiesību normu satura izmaiņu gadījumā ir grūti atrast konkrētu tekstu, kas būtu noderīgs vēsturiskās iztulkošanas procesā. Otrkārt, ES tiesību akti ir dažādu tiesību sistēmu sajaukums, līdz ar to ES tiesību aktu izstrādes tekstu satura izpratne var atšķirties atkarībā no piemērojamās nacionālās tiesību sistēmas.²⁵

2.3.3. ES tiesību normu sistēmiskā iztulkošana

ES tiesību normu sistēmiskā iztulkošana palīdz izprast attiecīgās normas saturu visas ES tiesību sistēmas kontekstā.

Apskatot atsevišķu ES tiesību normu, svarīgi ņemt vērā ne tikai attiecīgā ES tiesību akta, kurā norma ietverta, saturu, bet arī paša ES tiesību akta atrašanās vietu ES tiesību sistēmā. Jo, kā norādījusi ES Tiesa, „Kopienas tiesību nosacījums ir jāskata neatrauti no tā konteksta un jāiztulko Eiropas Kopienas tiesību kā kopuma gaismā, ievērojot ar šo nosacījumu saistītos mērķus un tās dalībvalsts, no kuras nosacījums ir cēlies, pieredzi tobrīd, kad nosacījums ir jāpiemēro”.²⁶

No teiktā izriet, ka ES sekundārās jeb atvasinātās tiesības ir jāskata ES primāro tiesību gaismā, t. i., ES sekundārie jeb atvasinātie tiesību akti, piemēram, regulas, direktīvas un lēmumi, ir jātulko atbilstoši ES pamatlīgumiem²⁷ un vispārējiem tiesību principiem. Turklāt jāņem vērā, ka vispārējie tiesību principi var būt iekļauti ne tikai pašos ES pamatlīgumos kā, piemēram, tiesiskuma, diskriminācijas aizlieguma un proporcionalitātes princips, bet arī laika gaitā attīstījušies caur ES Tiesas praksi, piemēram, ES tiesību pārākuma un tiešās piemērojamības princips.

Atsevišķu ES tiesību normu iztulkošanas gadījumā vienmēr būtiski ir pārliecināties, vai attiecīgais jautājums jau nav skatīts ES Tiesā, kam saskaņā ar LESD 267. pantu ir tiesības sniegt juridiski saistošu ES tiesību normu iztulkojumu.

Attiecībā uz ES tiesību normām, kas ietvertas nacionālajos tiesību aktos, jāņem vērā, ka, piemērojot šādus nacionālos tiesību aktus, neatkarīgi no tā, vai konkrētie akti pieņemti pirms vai

²⁴ ES Tiesas spriedums lietā C-449/93 *Rockfon AS v Specialarbejderforbundet I Danmark*, 33. §.

²⁵ Reich N. *Understanding EU Law Objectives, Principles and Methods of Community Law*. Oxford: Intersentia, 2003, p. 25.

²⁶ ES Tiesas spriedums lietā 238/81 *CILFIT* 20. §.

²⁷ ES Tiesas spriedums lietā 218/82 *Commission v Council*, 15. §.

pēc ES tiesību akta, nacionālie tiesību akti ir jātulko tā, lai pēc iespējas ņemtu vērā ES tiesību akta formulējumu un mērķi, tādā veidā sasniedzot ES tiesību akta vēlamu rezultātu.²⁸

Pilnīgai ES tiesību normu satura atklāšanai izmanto ne tikai ES tiesību aktu savstarpējo iztulkošanu un ES Tiesas praksi, bet arī citus līdzekļus, piemēram²⁹:

1) ES tiesību aktu preambulu un skaidrojošos dokumentus, vienlaikus ņemot vērā, ka gadījumā, ja pastāv atšķirības starp ES tiesību aktu un tā preambulu vai izskaidrojošo dokumentu, priekšroka vienmēr ir pašā ES tiesību aktā noteiktajam;

2) ES Tiesas ģenerālvokātu viedokļus, vienlaikus tomēr ņemot vērā, ka tie nav juridiski saistoši un ka, neskatoties uz to, ka sakrīt ar ES Tiesas secinājumiem, izmantotie apsvērumi var atšķirties;

3) citu dalībvalstu pieredzi attiecīgo ES tiesību piemērošanā, vienlaikus ņemot vērā, ka tā nav juridiski saistoša un var izrādīties kļūdaina;

4) *ad hoc* sanāksmju rīkošanu ar Eiropas Komisiju, vienlaikus ņemot vērā, ka Eiropas Komisijas viedoklis nav juridiski saistošs un dažkārt arī pati Eiropas Komisija var nezināt pareizo ES tiesību akta satura iztulkojumu.³⁰

2.3.4. ES tiesību normu teleoloģiskā iztulkošana

Teleoloģiskā iztulkošanas metode nozīmē to, ka attiecīgā ES tiesību norma tiek iztulkota saskaņā ar tās juridisko un sociālo mērķi, kas ietverts pašā normā, tiesību aktā vai tiesību pamatprincipos, kas izriet vai ir secināmi no pašas ES tiesību sistēmas kopumā.

Teleoloģiskā iztulkošanas metode vairākkārt ir piemērota ES Tiesas praksē. Kā uzskatāmāko piemēru var minēt ES direktīvām noteikto tiešās piemērojamības principu, kas tika atzīts, neskatoties uz to, ka LESD 288. pants paredz, ka ES direktīvas ir adresētas dalībvalstīm, nevis privātpersonām.

2.4. ES tiesību pārņemšanas metodes

ES tiesību pārņemšanas metodes tiek pielietotas, lai pilnībā nodrošinātu ES un nacionālo tiesību savstarpēju harmonizāciju. Minēto metožu pielietojums ir nepieciešams gadījumos, kad ES tiesībām nepiemīt tiešā spēkā esamība (*direct applicability*), t. i., gadījumos, kad ES tiesības nav spēkā dalībvalstī kā daļa no valsts iekšējām tiesībām un to realizāciju ir nepieciešams ieviest ar īpašu nacionālo tiesību aktu. Piemēram, ES direktīvas ir ES tiesību akti, ko nepieciešams

²⁸ ES Tiesas spriedums lietā C-106/89 Marleasing, 8. §.

²⁹ Plašāk sk. Gordon R. EC Law in Judicial Review. – New York: Oxford University Press, 2007, p. 58–60.

³⁰ Prechal S. Directives in EC Law. – New York: Oxford University Press, 2005, p. 34.

pārņemt nacionālajā tiesību sistēmā, lai ES direktīvās ietvertās normas būtu saistošas ne tikai pašai valstij, bet arī privātpersonām.

ES un nacionālo tiesību harmonizācijas procesā pastāv divas ES tiesību pārņemšanas metodes:

- 1) transponēšanas metode;
- 2) pārformulēšanas metode.

2.4.1. Transponēšanas metode

Ar transponēšanas metodi tiek saprata ES tiesību normu iekļaušana nacionālajā tiesību sistēmā „viens pret vienu”, t. i., vai nu ES tiesību normas tiešā veidā pārrakstot nacionālajā tiesību sistēmā vai arī nacionālajā tiesību aktā ietverot atsauci uz attiecīgo ES tiesību aktu.

Transponēšanas metodes priekšrocība ir tā, ka, pirmkārt, ES tiesību pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā var veikt salīdzinoši ātri un ar nelielu resursu patēriņu, jo nav nepieciešams liels labi kvalificētu ES un nacionālo tiesību ekspertu skaits. Otrkārt, ES tiesību pārņemšana nacionālajā tiesību sistēmā vismaz ārēji, neiedziļinoties nacionālās tiesību normas saturā, ir nodrošināta.

Savukārt kā galvenais transponēšanas metodes trūkums ir minams tas, ka ES tiesību normu transponēšana nacionālajā tiesību sistēmā var radīt neskaidrības ne tikai attiecībā uz pašu nacionālās normas saturu (neatbilstoša juridiskā valoda un tehnika), bet arī ieviest nacionālajā tiesību sistēmā neatpazīstamus vai citādā nozīmē lietojamus terminus.

Arī no ES Tiesas prakses izriet, ka, lai ieviestu ES tiesības nacionālajā tiesību sistēmā, nav obligāti, lai to saturs skaidri un detalizēti formālā un tekstuālā ziņā tiktu pārņemts normatīvajos vai administratīvajos aktos. Pietiek, ja tiek ievērots vispārīgais juridiskais konteksts, lai pietiekami skaidri un precīzi varētu piemērot ES tiesības.³¹

Transponēšanas metode ir piemērojama tajos gadījumos, kad ES tiesību norma:

- 1) gan juridiskās tehnikas, gan valodas ziņā ir atbilstoša nacionālajai tiesību sistēmai un konkrētajam nacionālajam tiesību aktam, kurā paredzēts transponēt ES tiesību normu;
- 2) ir skaidri saprotama, t. i., neparedz valstij rīcības brīvību attiecībā uz tās satura gala redakcijas noteikšanu.

Piemēram, gadījumos, ja ES tiesību akts satur zīmējumus, shēmas, formulas, dažādu vielu vai produktu sarakstus, ES tiesību un nacionālo tiesību harmonizācijai par atbilstošāko būtu uzskatāma transponēšanas metode.

³¹ ES Tiesas spriedums lietā C-428/04 *Commission v Austria*, 99. §.

2.4.2. Pārformulēšanas metode

Ar pārformulēšanas metodi tiek saprasta ES tiesību normā ietvertā mērķa iekļaušana nacionālajā tiesību sistēmā, t. i., atbilstoši nacionālajai tiesību sistēmai tiek pārņemta ES tiesību normas būtība, nevis tikai pats normas gramatiskais saturs.

Pārformulēšanas metodes priekšrocība ir tā, ka tiek nodrošināta nacionālajai tiesību sistēmai atbilstoša juridiskā tehnika un valoda, kā arī ievērota atbilstošas terminoloģijas lietošana, jo ES tiesību normas saturs tiek pārveidots atbilstoši nacionālās tiesību sistēmas prasībām.

Kā minētās metodes trūkums ir minams tas, ka ES tiesību normu pārformulēšana atbilstoši visām nacionālās tiesību sistēmas prasībām ir ne tikai laikietilpīga, bet arī prasa īpašas zināšanas tiesību normu iztulkošanā un piemērošanā.

Tomēr, neskatoties uz minēto trūkumu, pārformulēšanas metodes pielietojums palīdz nodrošināt vienotu un skaidri saprotamu nacionālās tiesību sistēmas pastāvēšanu, līdz ar to ieguldītais darbs ES tiesību normu pārformulēšanā atbilstoši nacionālajām prasībām ar laiku sevi attaisno.

Pārformulēšanas metode tiek pielietota visos tajos gadījumos, kad nav lietderīgi vai iepriekš minēto nosacījumu neizpildes dēļ nav iespējams piemērot transponēšanas metodi. Piemēram, gadījumos, kad ES tiesību norma satur nacionālajai tiesību sistēmai neatpazīstamus terminus vai juridisko tehniku, ES tiesību un nacionālo tiesību harmonizācijai par atbilstošāko būtu uzskatāma pārformulēšanas metode.

Atkarībā no ES tiesību akta satura viena daļa ES tiesību normas var tikt pārņemtas ar transponēšanas metodi, savukārt otra daļa – ar pārņemšanas metodi.

2.5. ES tiesību harmonizācijas veidi

ES tiesību harmonizācijas veidi norāda uz ES un nacionālo tiesību savstarpējām attiecībām. Tie palīdz izprast, cik tālu sniedzas ES likumdošanas kompetence un cik lielā apjomā attiecīgajā jomā papildus var pastāvēt arī nacionālās tiesības.

ES tiesību harmonizācijas veidu būtiski ir ņemt vērā, pārņemot ES tiesības, jo tas norāda uz to, cik daudz papildu nacionālo tiesību normu konkrētajā jomā dalībvalstij ir tiesības pieņemt.

ES tiesību harmonizācijas veida noskaidrošana jo īpaši svarīga ir direktīvu pārņemšanas gadījumos. Jo atkarībā no konkrētajā jomā pastāvošā ES tiesību harmonizācijas veida dalībvalstij var mainīties tiesību apjoms noteikt jau pastāvošajam ES tiesību regulējumam papildu nacionālo tiesību regulējumu.

ES tiesību ietvaros izšķir trīs tiesību harmonizācijas veidus:

- 1) minimāla harmonizācija;

- 2) pilnīga harmonizācija;
- 3) izvēles harmonizācija.³²

2.5.1. Minimāla harmonizācija

Minimāla harmonizācija paredz to, ka papildus ES tiesībās noteiktajam regulējumam nacionālajās tiesībās var paredzēt stingrākus nosacījumus, kas vērsti tajā pašā virzienā kā attiecīgās jomas ES tiesības.

Minimālās harmonizācijas veidu izmanto jomās, kur ES līmenī ir noteikti atbilstoši standarti, piemēram, jautājumos par diskriminācijas aizliegumu, sociālo politiku un patērētāju aizsardzību. ES dalībvalsts noteiktā aizsardzība var būt plašāka, pat ja tā šķietami ir pretrunā ar pašu harmonizācijas veidu. Minimālās harmonizācijas veids tiek izmantots tajās jomās, kur mērķis ir nodrošināt minimālu, nevis pilnīgi saskaņotu prasību aizsardzības līmeni visā ES.

2.5.2. Pilnīga harmonizācija

Pilnīga harmonizācija paredz to, ka ES dalībvalstij ir jāatturas no atšķirīgu pasākumu pieņemšanas jomās, kas ir regulējamās ES līmenī. Tas nozīmē, ka ES dalībvalsts nacionālajās normās stingri ievēro ES tiesību aktā, piemēram, direktīvā, noteikto.

Pilnīga harmonizācija tiek piemērota jomās, kur ir būtiski nodrošināt vienotu regulējumu visā ES līmenī, piemēram, tirdzniecībā, lai noteiktu ražotāja atbildību par kaitējumu, ko radījis viņa preces trūkumi.³³

2.5.3. Izvēles harmonizācija

Izvēles harmonizācija jeb izcelsmes valsts princips paredz to, ka starp ES dalībvalstīm notiek brīva preču, kapitāla un pakalpojumu kustība, ja attiecīgā prece, kapitāls vai pakalpojums atbilst to izcelsmes ES dalībvalsts noteiktajām prasībām. ES dalībvalsts, kurā tiek ievestas attiecīgās preces, pakalpojums vai kapitāls, nevar kavēt to ienākšanu savā tirgū, uzliekot papildu nosacījumus, pat neskatoties uz to, ka saviem preču ražotājiem vai pakalpojumu sniedzējiem šādas prasības ir noteikusi. Kaut arī ES dalībvalsts nevar kavēt citas ES dalībvalsts prasībām atbilstoši nodrošinātu preču, pakalpojumu vai kapitāla ienākšanu savā tirgū, ES dalībvalstij ir tiesības noteikt stingrākas prasības tām precēm vai pakalpojumiem, kuru izcelsme ir pašā ES dalībvalstī.

³² Reich N. *Understanding EU Law Objectives, Principles and Methods of Community Law*. – Oxford: Intersentia, 2003, pp. 46–47.

³³ Sk., piemēram, Padomes 1985. gada 25. jūlija Direktīvu 85/374/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz atbildību par produktiem ar trūkumiem, kuras mērķis ir nodrošināt attiecīgās jomas pilnīgu saskaņojumu.

Tomēr, ņemot vērā pastāvošo konkurenci starp ES dalībvalstu preču ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem, parasti ES dalībvalstis saviem preču ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem papildus ES noteiktajām minimālajām prasībām lielākas saistības neuzliek.

Svarīgi ņemt vērā, ka vienā ES tiesību aktā, piemēram, direktīvā, var būt ietverti dažādi harmonizācijas veidi, līdz ar to arī nacionālajā līmenī noteiktais regulējums dažādos jautājumos var būt atšķirīgs.

Par ES tiesību aktā ietverto harmonizācijas veidu var liecināt ne tikai attiecīgās ES tiesību akta normas, bet arī, piemēram, preambula.

Piemēri:

„9. pants. (..) Šis pants neierobežo valsts tiesību aktus, kas attiecas uz nemateriāliem zaudējumiem.”³⁴

„[preambula] tā kā harmonizācija, kas izriet no šīs direktīvas, pašreizējā stadijā nevar būt pilnīga, bet ar to tiek uzsākta pilnīgāka harmonizācija; tā kā tādēļ ir vajadzīgs, lai Padome par šīs direktīvas piemērošanu no Eiropas Komisijas regulāri saņemtu ziņojumus, kuriem atkarībā no apstākļiem pievienoti attiecīgi priekšlikumi.”³⁵

„[preambula] (6) Šī direktīva paredz minimālās prasības, tādējādi dodot dalībvalstīm iespēju paturēt spēkā vai pieņemt stingrākus noteikumus darba ņēmēju aizsardzībai, jo īpaši noteikt zemākas iedarbības robežvērtības. Šīs direktīvas īstenošana nedrīkstētu būt par attaisnojumu tam, ka tiek pasliktināts stāvoklis, kāds tas jau ir katrā dalībvalstī.”³⁶

2.6. Regulu ieviešana

2.6.1. Regulu tiešā piemērojamība

Saskaņā ar LESD 288. pantu regulas ir vispārpiemērojamas. Tās uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojamas visās ES dalībvalstīs. Regulas ir visietekmīgākie ES tiesību akti, jo ir saistošas visiem tiesību subjektiem, t. i., ne tikai pašām ES dalībvalstīm, bet arī fiziskām un juridiskām personām, un ir tieši piemērojamas visās ES dalībvalstīs tāpat kā nacionālie tiesību akti. Regulu tiešās piemērojamības princips nozīmē to, ka regulas kļūst par ES dalībvalsts nacionālo tiesību kopuma daļu bez nacionālo tiesību starpniecības, t. i., atšķirībā, piemēram, no direktīvām regulas nav jāpārņem nacionālajos tiesību aktos, vēl jo vairāk, tas pat ir aizliegts.

³⁴ Padomes 1985. gada 25. jūlija Direktīva 85/374/EEK par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz atbildību par produktiem ar trūkumiem, kuras mērķis ir nodrošināt attiecīgās jomas pilnīgu saskaņojumu.

³⁵ Turpat.

³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 5. aprīļa Direktīva 2006/25/EK par veselības un drošības minimālajām prasībām attiecībā uz darba ņēmēju pakļaušanu riskiem, ko izraisa fizikāli faktori (mākslīgais optiskais starojums) (19. atsevišķā direktīva Direktīvas 89/391/EEK 16. panta 1. punkta nozīmē).

Kā tas izriet no ES Tiesas prakses,³⁷ regulas kā tādas ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs un stājas spēkā tikai atbilstoši to publicēšanai ES Oficiālajā Vēstnesī no regulās norādītās dienas vai, ja tā nav norādīta, no LESD paredzētās dienas. Visas regulu pārņemšanas metodes ir pretrunā ar LESD, jo regulu pārņemšana radītu šķērsli regulu tiešajai iedarbībai un būtu apdraudēta regulu vienlaicīga un vienota piemērošana dalībvalstīs.

Turklāt, kā to norādījusi ES Tiesa, saskaņā ar ES augstāka juridiska spēka principu attiecības starp LESD noteikumiem un tieši piemērojamiem ES institūciju izdotajiem aktiem, no vienas puses, un ES dalībvalstu tiesību aktiem, no otras puses, ir tādas, ka minētie ES noteikumi un tiesību akti ne tikai automātiski padara par nepiemērojamiem visus ES dalībvalstu tiesību aktu pretrunīgos noteikumus ar savu spēkā stāšanos, bet, būdami katras ES dalībvalsts teritorijā piemērojamā tiesiskā regulējuma būtiska un prioritāra sastāvdaļa, tie arī nepieļauj tādu jaunu ES dalībvalsts tiesību aktu pieņemšanu, kas varētu būt nesaderīgi ar ES tiesību aktu normām.³⁸ Līdz ar to attiecības starp regulām un ES dalībvalstu tiesību aktiem ir tādas, ka, stājoties spēkā regulu normām, tās automātiski padara par nepiemērojamiem visus ES dalībvalsts tiesību aktu pretrunīgos noteikumus.

Aizliegums regulu pārņemšanai ES dalībvalstu nacionālajos tiesību aktos tiek pamatots, galvenokārt, ar diviem argumentiem. Pirmkārt, regulu pārņemšana nacionālajos tiesību aktos var radīt risku novirzīties no regulu normās noteiktajām prasībām, tādējādi apdraudot ES tiesību vienotību visās ES dalībvalstīs. Otrkārt, regulu pārņemšanas rezultātā var rasties problēmas ar regulu normu spēkā stāšanās datumu, jo var nebūt skaidrs, vai regulu normas ir spēkā no to pieņemšanas brīža ES līmenī vai pārņemšanas brīža nacionālajos tiesību aktos.

Atsevišķos gadījumos, kad regulu normu interpretācija ir sarežģīta, ES dalībvalstu institūcijas drīkst izdot juridiski nesaistošus regulu normu interpretējošus skaidrojumus, kas palīdz precīzāk izprast attiecīgās regulas prasības.³⁹

Kā interpretējoši skaidrojumi var būt ne tikai vadlīnijas un komentāri, bet arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 73. panta pirmās daļas 4. punktā minētie ieteikumi, ko valsts iestāde vai amatpersona var izdot par normatīvajos aktos piešķirtās rīcības brīvības izmantošanu, nosakot vienveidīgu rīcību vienādos gadījumos. Taču šādiem skaidrojumiem, piemēram, ieteikumu, vadlīniju un komentāru formā, ir jābūt atbilstošiem gan Latvijas tiesību sistēmas prasībām, kas noteic, kas un kādā procedūrā var izdot šādus dokumentus, gan arī ES prasībām. Vienlaikus jāņem vērā, ka no interpretējošiem skaidrojumiem nevar izrietēt papildu (pašā regulā

³⁷ Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumu lietā 39/72 *Commission v Italian Republic*, 17. §.

³⁸ Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumu lietā 106/77 *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA*, 17. §.

³⁹ ES Tiesas spriedums lietā 94/77 *Fratelli Zerbone Snc v Amministrazione delle finanze dello Stato*, 27. §.

neminēti) fizisku un juridisku personu pienākumi vai tiesības. Jebkurā gadījumā, ja, piemērojot šādus skaidrojumus, rodas šaubas, jāņem vērā, ka tikai pašā regulā ietvertajām normām ir juridiski saistošs raksturs un jebkādi to skaidrojumi ir tikai ar ieteikuma raksturu.

2.6.2. Dalībvalsts pienākumi regulu pilnīgai īstenošanai

Regulu tiešās piemērojamības princips pats par sevi vēl nenodrošina, ka no regulām izrietošās saistības varēs tikt izpildītas bez ES dalībvalsts veiktajiem papildu pasākumiem.

Kā izriet no ES Tiesu prakses, „tas, ka kāda regula ir tieši piemērojama, neliedz šādas regulas noteikumiem pilnvarot Eiropas Kopienas iestādi vai dalībvalsti veikt īstenošanas pasākumus.”⁴⁰

Atbilstoši LES 4. panta 3. punktam katras ES dalībvalsts pienākumos ir veikt gan vispārējus, gan īpašus attiecīgus pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no minētā līguma vai ko rada ES iestāžu darbība.

Katrai ES dalībvalstij ir jānodrošina tāda normatīvo aktu bāze un praktiskā tiesību normu piemērošana, lai būtu iespējams īstenot no regulu normām izrietošās saistības.

Gadījumos, kad regulas normas paredz ES dalībvalstij veikt papildu pasākumus, piemēram, pieņemot papildu normatīvos aktus vai izstrādāt administratīvo procedūru, bet tas netiek izdarīts noteiktajā laikā un apjomā, uzskatāms, ka attiecīgā ES dalībvalsts ir pārkāpusi no ES tiesībām izrietošās saistības. Jo šādos gadījumos bez papildu pasākumu veikšanas nav iespējams pilnībā nodrošināt attiecīgās regulas prasības.⁴¹ (sk. 3. pielikumu, kurā ietverta tabula, kas palīdzēs pārbaudīt, vai ir pilnībā nodrošināts, lai attiecīgā regula tiktu pilnībā ieviesta).

Lai pilnībā nodrošinātu no regulu normām izrietošo saistību īstenošanu, ES dalībvalstij var būt nepieciešams, piemēram:

1) izstrādāt papildu nacionālos normatīvos aktus un nodrošināt normu praktisko piemērošanu;

Piemēram:

Komisijas 2007. gada 16. maija Regulas (EK) Nr. 545/2007, ar ko atver pārstrādei paredzētas saldētas liellopu gaļas importa tarifu kvotu un paredz tās pārvaldību (no 2007. gada 1. jūlija līdz 2008. gada 30. jūnijam), 10. pants: „Dalībvalstis izveido fizisku un dokumentāru pārbaūžu sistēmu, lai nodrošinātu to, ka trīs mēnešu laikā pēc ieviešanas dienas visa gaļa pārstrādes uzņēmumā būtu pārstrādāta tādā produkta kategorijā, kāda norādīta attiecīgajā ieviešanas

⁴⁰ ES Tiesas spriedums lietā 230/78 *SpA Eridania-Zuccherifici nazionali and SpA Società Italiana per l'Industria degli Zuccheri v Minister of Agriculture and Forestry, Minister for Industry, Trade and Craft Trades, and SpA Zuccherifici Meridionali*, 34. §.

⁴¹ Sk. ES Tiesas spriedumu lietā 128/78 *Commission v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, kur Lielbritānija nebija veikusi ES dalībvalstīm regulā noteiktos papildu pasākumus.

atļaujā.”

2) noteikt atbildīgo iestādi, kuras kompetencē būs no attiecīgās regulas izrietošo saistību pareiza nodrošināšana.

Piemēram:

A. ES tiesības

Padomes 1985. gada 25. jūlija Regulas (EEK) Nr. 2137/85 par Eiropas Ekonomisko interešu grupām (EEIG) 39. panta pirmā daļa: „Dalībvalstis izraugās reģistru vai reģistrus, kas ir atbildīgi par 6. un 10. pantā minēto reģistrāciju un izstrādā reģistrācijas noteikumus.”

B. Nacionālās tiesības

Eiropas ekonomisko interešu grupu likuma 4. pants. Reģistrācijas noteikumi: „(1) Pamatojoties uz regulas 39. pantu, grupas reģistrāciju veic Uzņēmumu reģistrs, ievērojot normatīvos aktus, kuri regulē komercreģistra vešanas kārtību.”

3) paredzēt sodus vai sankcijas par attiecīgās regulas normu nepildīšanu;

Piemēram:

Padomes 2005. gada 20. decembra Regulas (EK) Nr. 2173/2005 par FLEGT licencēšanas sistēmas izveidi kokmateriālu importam Eiropas Kopienā 5. panta 8. punkts: „Katra dalībvalsts nosaka sodus, ko piemēro gadījumos, ja ir pārkāpta šī regula. Sodi ir efektīvi, samērīgi un preventīvi.”

Vienlaikus ir būtiski ņemt vērā, ka iespējama situācija, kurā pienākums veikt īpašus regulas piemērošanu nodrošinošus pasākumus nav regulā tieši minēts. Taču arī gadījumos, kad tas nav tieši minēts, ES dalībvalstij var būt nepieciešams veikt pasākumus, lai varētu pilnībā īstenot attiecīgo regulu.

Piemēram, gadījumos, kad regulā paredzēto normu ievērošana nav iespējama bez attiecīgu sodu uzlikšanas privātpersonām, kas pārkāpj konkrētās regulas normas ES Tiesa ir norādījusi, ka šādos gadījumos, „ja [arī] Eiropas Kopienas noteikumi neparedz īpašu sankciju uzlikšanu privātpersonām par Eiropas Kopienas noteikumu neievērošanu, dalībvalstis ir kompetentas noteikt tādas sankcijas, kādas tās uzskata par piemērotām.”⁴²

Atsevišķos gadījumos regulās ietver grozījumus, kas skar ne tikai citu regulu normas, bet arī direktīvu normas.

Piemēram:

Komisijas 2005. gada 19. decembra Regula (EK) Nr. 2083/2005, ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/17/EK un 2004/18/EK par to piemērošanas

⁴² ES Tiesas spriedums lietā 50/76 *Amsterdam Bulb BV v Produktschap voor Siergewassen*, 33. §.

robežvērtībām līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrās.

Šādos gadījumos, kad ar regulām tiek grozītas direktīvu normas, svarīgi ņemt vērā, ka normas, kas skar direktīvas, ir jāpārņem nacionālajā tiesību sistēmā tādā pašā veidā, kā to dara direktīvu pārņemšanas gadījumos. Jo, neskatoties uz to, ka konkrētās direktīvas normu grozījumi ir ietverti regulā, atšķirībā no pašas regulas normām tie nav tieši piemērojami.

Attiecībā uz regulās ietverto pilnvarojumu ES dalībvalstīm veikt noteiktus pasākumus svarīgi ņemt vērā, ka šāds pilnvarojums var būt adresēts tieši ES dalībvalstij.

Piemēram:

„Katra dalībvalsts nosaka sankcijas gadījumiem, kad (..) sniegtas nepatiesas ziņas vai nopietni pārkāpti citi šīs regulas noteikumi”;

„Kompetentās iestādes nosaka termiņu apstrādāto ražojumu atpakaļieņemšanai”.

Gadījumos, kad regulā ietvertais deleģējums nav adresēts tieši ES dalībvalstij, bet gan, piemēram, kompetentajai iestādei, svarīgi izvērtēt, vai atbilstoši nacionālajai tiesību sistēmai konkrētai iestādei ir tiesības izdot privātpersonām saistošus noteikumus.

Saskaņā ar Latvijas tiesību sistēmu privātpersonām juridiski saistošus noteikumus var izdot Saeima un Ministru kabinets.

Neskatoties uz to, ka regulā var būt noteikts, ka konkrēto jautājumu nosaka valsts institūcijas, piemēram, muitas iestādes, gadījumos, ja tas skar privātpersonas, konkrēto jautājumu ir tiesīga noteikt Saeima vai Ministru kabinets, nevis, piemēram, Valsts ieņēmumu dienests. Jo regulā ietvertais pilnvarojums ir jāsaprot nevis kā tiešs deleģējums, bet gan jāskata atbilstoši nacionālajai tiesību sistēmai.

2.6.3. Izņēmums no regulu normu pārrakstīšanas aizlieguma

Izņēmums no vispārīgā aizlieguma pārrakstīt regulu normas nacionālajās tiesībās, t. i., vēlreiz atkārtojot jau attiecīgajā regulā noteikto, var pastāvēt ļoti retos gadījumos, no kuriem kā uzskatāmākos var minēt turpmāk apskatītos divus gadījumus.

Pirmais gadījums: regulu prasību pārrakstīšanas galvenais mērķis ir panākt regulā ietvertā jautājuma pilnīgu noregulējumu ar nacionālo tiesību palīdzību, kā arī nodrošināt regulas un nacionālo normu savstarpēju saskaņotību.

Kā to norādījusi ES Tiesa, „tādas sistēmas piemērošanu Itālijā, kas veicina ražotāju grupu veidošanu, nevar nodrošināt tikai Eiropas Kopienas regulas; kā pati Eiropas Komisija atzīst, šī piemērošana ir atkarīga no vairāku Eiropas Kopienas, valsts un reģionālajā līmenī pieņemtu noteikumu apvienojuma. Šādos īpašos apstākļos dažu Eiropas Kopienas regulu elementu

iekļaušanu reģionālajos tiesību aktos konsekvences labad un lai labāk izprastu personas, uz kurām tie attiecas, nevar uzskatīt par Eiropas Kopienas tiesību pārkāpumu”.⁴³

Minētā izņēmuma pielietošana vienmēr prasa ļoti rūpīgu sākotnējo izvērtējumu, t. i., atsevišķu regulu normu pārrakstīšanas izņēmums būtu pieļaujams vienīgi tad, ja izpildās vismaz šādi nosacījumi:

- 1) tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu pilnīgu ES un nacionālo tiesību normu saskaņotību;
- 2) bez atsevišķu regulu normu pārrakstīšanas privātpersonām nav iespējams pilnībā izprast to tiesības un pienākumus;
- 3) regulu normu pārrakstīšanu nav iespējams aizstāt ar atsauces uz konkrēto regulas normu ietveršanu nacionālajā tiesību aktā.

Vienlaikus jāņem vērā, ka ES Tiesas prakse attiecībā uz regulu normu pārrakstīšanu nacionālajā tiesību sistēmā konsekventi bijusi ļoti noraidoša. Tāpēc vienmēr, arī gadījumos, kad it kā izpildās minētie trīs nosacījumi, pastāv risks, ka ES Tiesa konkrēto regulas normu pārrakstīšanu uzskatīs par ES tiesību pārkāpumu. Arī minētās tiesas turpmākā prakse neliecina par to, ka regulu pārrakstīšanas izņēmums būtu tulkojams paplašināti. Gluži pretēji, ņemot vērā, ka konkrētajā ES Tiesas piemērā minētais gadījums attaisnots vienīgi ar privātpersonu interesēm saņemt tiem adresētu saskaņotu un labi uztveramu tiesību aktu, jāpieņem, ka regulu tiešā piemērojamība nepieļauj citus izņēmumus.

Otrais gadījums: regulu prasību pārrakstīšana nacionālajās tiesībās ir nepieciešama, lai, izmantojot regulā noteikto kārtību, noregulētu līdzīgas attiecības starp subjektiem, uz kuriem regulas prasības neattiecas. Piemēram, attiecības starp ES dalībvalsti un trešo valsti.

Šādā gadījumā, pārrakstot regulu normas nacionālajā tiesību aktā, uz regulu nav nepieciešams atsaukties, jo regula konkrētajā situācijā netiks ieviesta nacionālajā tiesību sistēmā tajā noteiktā mērķa sasniegšanai, t. i., tajā ietvertās normas netiks piemērotas attiecībās starp regulas adresātiem, bet gan attiecībās starp citiem tiesību subjektiem, uz kuriem pati regula nav attiecināma.

2.6.4. Atsauces uz regulu normām noformēšana nacionālajos normatīvajos aktos

Atbilstoši ES Tiesas praksei „nav pieļaujama procedūra, kuru izmantojot, tiesību normas subjektiem netiek atklāts, ka attiecīgā norma ir Eiropas Kopienas norma”.⁴⁴ Tas nozīmē, ka ES dalībvalstij, izdodot nacionālos normatīvos aktus, skaidri jānorāda, kuras ir ES un kuras – nacionālās normas.

⁴³ ES Tiesas spriedums lietā 272/83 *Commission v Italian Republic*, 27. §.

⁴⁴ ES Tiesas spriedums lietā 34/73 *Fratelli Variola S.p.A. v Amministrazione italiana delle Finanze*, 11. §.

Lai nodrošinātu ES tiesību ievērošanu attiecībā uz regulu pārrakstīšanas aizliegumu, kā arī lai savstarpēji saskaņotu nacionālās un ES tiesības, kā viens no risinājumiem ir nacionālajā tiesību aktā ietvert atsauci uz regulu⁴⁵ vai attiecīgās regulas pantu vai punktu⁴⁶.

Piemēram:

Ministru kabineta 2006. gada 22. augusta noteikumu Nr. 682 „Noteikumi par kuģu un kuģošanas kompāniju, ostu un ostas iekārtu aizsardzības funkciju sadalījumu” 4. punkts: „Nacionālo bruņoto spēku Latvijas Jūras spēku Krasta apsardzes dienesta Jūras meklēšanas un glābšanas koordinācijas centrs (MRCC) (turpmāk – koordinācijas centrs) veic Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 31. marta Regulas (EK) Nr.725/2004 par kuģu un ostas iekārtu drošības pastiprināšanu (turpmāk – regula Nr. 725/2004) 6. pantā noteiktās kompetentās institūcijas funkcijas.”

6. punkts: „Koordinācijas centrs saskaņā ar regulas Nr. 725/2004 7. panta 3. un 5. daļu var pieprasīt kuģošanas kompānijai 24 stundu laikā sniegt regulas Nr. 725/2004 7. panta 1. daļas "b" apakšpunktā noteikto informāciju.”

Veidojot nacionālajā normatīvajā aktā atsauci uz regulu, nepieciešams precīzi, atbilstoši publikācijai ES Oficiālajā Vēstnesī norādīt institūciju, kas izdevusi regulu, regulas izdošanas datumu, numuru un nosaukumu.

Piemēram:

„(..) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. jūlija Regulu (ES) Nr. 806/2014, ar ko izveido vienādus noteikumus un vienotu procedūru kredītiestāžu un noteiktu ieguldījumu brokeru sabiedrību noregulējumam, izmantojot vienotu noregulējuma mehānismu un vienotu noregulējuma fondu, un groza Regulu (ES) Nr. 1093/2010.”

Gadījumos, kad nacionālajā normatīvajā aktā uz vienu un to pašu regulu jāatsaucas vairākas reizes, aiz pirmā pilnā regulas nosaukuma iekavās raksta attiecīgās regulas nosaukuma saīsinājumu.

Piemēram:

„(..) atbilstoši Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulai (ES) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, (turpmāk – Regula Nr. 702/2014).”

⁴⁵ Atsauci noformē atbilstoši Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi” 171. punktam.

⁴⁶ Atsauci noformē atbilstoši Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi” 172. punktam

Ņemot vērā, ka ES tiesību aktu grozījumi ir atsevišķi spēkā esoši ES tiesību akti un konsolidētās ES tiesību aktu versijas nav juridiski saistošas, atsaucoties uz regulu normām, svarīgi pārliedzināties, vai attiecīgā atsauce ir norādīta precīzi.

Nacionālajā normatīvajā aktā ar atsaukšanos uz ES „pamatregulu” saprot arī atsaukšanos uz „grozošajām” ES regulām, tas ir, papildus netiek nosauktas arī visas tās ES regulas, kas groza konkrēto „pamatregulu”.⁴⁷

Piemēram:

„Apstiprināts noliktavas turētājs vai denaturētā spirta lietotājs iesniedz vienkāršoto pavaddokumentu Valsts ieņēmumu dienesta muitas iestādē kopā ar Komisijas 1993. gada 2. jūlija Regulā (EEK) Nr. 2454/93, ar ko nosaka īstenošanas noteikumus Padomes Regulai (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi, noteikto vienoto administratīvo dokumentu (turpmāk – vienotais administratīvais dokuments), kurā ir norādīts vienkāršotā pavaddokumenta numurs.”

Izņēmuma gadījumā, ja nacionālajā normatīvajā aktā nepieciešams atsaukties uz konkrētu grozošās regulas normu, pieļaujams, ka atsaucoties uz ES „pamatregulu”, min arī „grozošās” regulas.⁴⁸

Piemēram:

„Atbalstu šo noteikumu ietvaros sniedz saskaņā ar Komisijas 2001. gada 12. janvāra Regulu (EK) Nr. 70/2001 par Eiropas Kopienas Līguma 87. un 88. panta piemērošanu, sniedzot valsts atbalstu maziem un vidējiem uzņēmumiem, un ar Komisijas 2004. gada 25. februāra Regulu (EK) Nr. 364/2004, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 70/2001, iekļaujot tās darbības jomā atbalstu pētniecībai un attīstībai.”

Ja ES regulas tekstā ir norādīta prasība nacionālajā normatīvajā aktā, atsaucoties uz šo regulu, norādīt atsauci uz šīs regulas publikāciju (piemēram, regulas valsts atbalsta (komercdarbības atbalsta) jomā), attiecīgajā nacionālajā normatīvajā aktā ietver norādi uz konkrēto regulu, kā arī tās publikāciju ES Oficiālajā Vēstnesī, minot nosaukumu, datumu un numuru.⁴⁹

Piemēram:

„Finansējumu šīs aktivitātes ietvaros sniedz saskaņā ar Komisijas 2008. gada 6. augusta Regulu (EK) Nr. 800/2008, kas atzīst noteiktas atbalsta kategorijas par saderīgām ar kopējo

⁴⁷ Sanāksmes Eiropas Savienības tiesību jautājumos 2007. gada 21. decembra protokola Nr. 18. 1.§.

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Valsts iestāžu Juridisko dienestu sanāksmes 2008. gada 12. septembra protokola Nr. 4 1.§.

tirgu, piemērojot Līguma 87. un 88. pantu, (vispārējā grupu atbrīvojuma regula) (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2008. gada 9. augusts, Nr. L 214/3).”

2.7. Direktīvu pārņemšana

2.7.1. Direktīvu vispārējais raksturojums

Saskaņā ar LESD 288. pantu „direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu varasiestādēm noteikt to sasniegšanas formas un metodes”.

No minētās normas izriet, ka:

- 1) direktīvu adresāti ir tikai pašas ES dalībvalstis (viena, vairākas vai visas atkarībā no situācijas);
- 2) direktīvas ir saistošas tikai pašām ES dalībvalstīm, tāpēc, lai direktīvā noteiktās normas kļūtu saistošas arī privātpersonām, direktīvas normas ir jāpārņem nacionālajā tiesību sistēmā;
- 3) ES dalībvalsts, pārņemot direktīvu normas nacionālajā tiesību sistēmā, var brīvi atbilstoši savas nacionālās tiesību sistēmas prasībām izvēlēties pārņemšanas formu un metodes, vienlaikus nodrošinot, lai direktīvas pārņemšanas rezultātā tiktu sasniegts direktīvas mērķis.

Lai nodrošinātu saistību attiecībā uz direktīvu pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā pilnīgu izpildīšanu, ES dalībvalstij:

- 1) jāpārņem visas tai adresētās direktīvas;
- 2) jāveic direktīvu pārņemšana noteiktā laikā un apjomā (sk. 2. pielikumu, kurā ietverta tabula, kas palīdzēs pārbaudīt, vai attiecīgā direktīva ir pilnībā pārņemta).

2.7.2. Visu dalībvalstij adresēto direktīvu pārņemšana

Lai nodrošinātu ES saistību pienācīgu izpildi, katras ES dalībvalsts pienākumos ir nodrošināt visu tai adresēto direktīvu savlaicīgu pārņemšanu.

Fakts, ka direktīvā minētās darbības vai joma attiecīgajā ES dalībvalstī neeksistē, pats par sevi neatbrīvo šo ES dalībvalsti no pienākuma pieņemt atbilstošus likumus vai ieviest administratīvo regulējumu, lai nodrošinātu to, ka visas tai adresētajā direktīvā ietvertās prasības tiktu pienācīgi pārņemtas nacionālajā tiesību sistēmā.

Faktiski kā vienīgo attaisnojumu direktīvas nepārņemšanai nacionālajā tiesību sistēmā ES Tiesa, kurai vienīgajai ir tiesības atbrīvot ES dalībvalsti no pienākuma pārņemt attiecīgo direktīvu, ir atzinusi ģeogrāfiskos apstākļus, t. i., gadījumus, kad ES tiesību normas skar, piemēram, konkrētus kalnus vai ūdenstilpes, kas neietilpst attiecīgās dalībvalsts teritorijā vai kā citādi nevar ES dalībvalsts ģeogrāfiskā novietojuma dēļ uz to attiekties.

Taču arī gadījumos, kad ES dalībvalstij ir pamats atsaukties uz ģeogrāfiskiem apstākļiem, lai neieviestu konkrētu direktīvu, ir būtiski, ka par to savlaicīgi tiek informēta Eiropas Komisija. Tādā veidā izvairoties, ka kompetentās ES institūcijas vērsas pret ES dalībvalsti par tai noteikto saistību attiecībā uz direktīvu pārņemšanu savlaicīgu nepildīšanu.

Ņemot vērā, ka ES dalībvalstis piedalās ES likumdošanas procesā, būtu svarīgi, ka dalībvalsts jau attiecīgās direktīvas izstrādes un pieņemšanas laikā paredzētu nepieciešamos iebildumus un atrunas saistībā ar direktīvas pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā.

2.7.3. Direktīvu pārņemšana noteiktā apjomā un kvalitātē

Direktīvu pareiza pārņemšana ir saistīta ar divu nosacījumu ievērošanu:

- 1) pārņemšanu noteiktā apjomā un kvalitātē;
- 2) pārņemšanu noteiktā laikā.

Lai pilnībā izpildītu no ES tiesībām izrietošās saistības, ES dalībvalstij ir jānodrošina pilnīga un pareiza direktīvas normu pārņemšana nacionālajā tiesību sistēmā. Tas nozīmē, ka dalībvalstij, pirmkārt, jānodrošina visu no direktīvas normām tai izrietošo saistību pārņemšana nacionālajā tiesību sistēmā. Otrkārt, direktīvu normu pārņemšana nacionālajā tiesību sistēmā jāveic skaidri un precīzi,⁵⁰ lai privātpersonas varētu izprast tiem piemītošos pienākumus un tiesības.

2.7.3.1. Direktīvu sākotnējais izvērtējums

Lai nodrošinātu pareizu direktīvu normu pārņemšanu nacionālajos tiesību aktos, nepieciešams veikt šādas darbības:

- 1) direktīvas mērķa un satura noskaidrošana;
- 2) spēkā esošo nacionālo tiesību aktu izvērtēšana;
- 3) direktīvas normu pārņemšanas veida izvēle

Direktīvas mērķa un satura noskaidrošana. Direktīvas mērķis un saturs ir noskaidrojums direktīvas preambulā, kā arī pašā direktīvas pamattekstā. Direktīvas preambula satur direktīvas izdošanas juridisko pamatu un direktīvas izdošanas svarīgākos apsvērumus, savukārt direktīvas pamatteksts satur skaidras norādes, kas jāņem vērā, lai sasniegtu attiecīgās direktīvas mērķi. Direktīvas preambulas un pamatteksta izvērtēšana palīdz noskaidrot, uz kādu nozari attiecas konkrētās direktīvas prasības un cik lielā mērā konkrētā direktīva attiecīgo jomu regulē, piemēram, vai konkrētajā jomā pastāv minimālā, pilnīgā vai izvēles harmonizācija.

Taču, lai pilnībā noskaidrotu direktīvas mērķi un saturu, papildus direktīvas preambulas un pamatteksta gramatiskajai aplūkošanai jāpiemēro tiesību normu iztulkošanas metodes.

⁵⁰ ES Tiesas spriedums lietā 143/83 *Commission v Denmark*, 9. §.

Piemēram:

Direktīvas preambula: „(..) ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 78. panta 2. punkta d) apakšpunktu, (..) saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, (..) tā kā: (..) (11) Lai nodrošinātu, ka pieteikuma iesniedzēju vajadzības pēc starptautiskās aizsardzības tiek izvērtētas pilnībā un efektīvi Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīvas 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu un par piešķirtās aizsardzības saturu, nozīmē, starptautiskās aizsardzības piešķiršanas un atņemšanas procedūru Savienības satvara pamatā vajadzētu būt vienotas procedūras jēdzienam. (12) Šīs direktīvas galvenais mērķis ir precīzāk izstrādāt standartus dalībvalstu procedūrām starptautiskās aizsardzības piešķiršanai un atņemšanai, lai izveidotu kopēju patvēruma procedūru Savienībā.”⁵¹

Nacionālo tiesību aktu izvērtēšana. Pārņemot direktīvu normas, sākotnēji nepieciešams apzināt un izvērtēt spēkā esošos nacionālos tiesību aktus, kas regulē konkrēto direktīvas jomu (sk. 2. pielikumu, kurā ietverta tabula, kas palīdz precīzāk veikt direktīvu pārņemšanas sākotnējo izvērtējumu), tādā veidā noskaidrojot, vai attiecīgās direktīvas pārņemšanas procesā ir nepieciešams:

- 1) izstrādāt jaunu nacionālo tiesību aktu;
- 2) papildināt jau spēkā esošos nacionālos tiesību aktus vai
- 3) atstāt negrozītus spēkā esošos nacionālos tiesību aktus, jo tie pilnībā atbilst direktīvas prasībām.

Lai nodrošinātu direktīvā noteikto normu pareizu pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā, būtiski ņemt vērā Latvijā pastāvošo normatīvo aktu hierarhiju, kā arī attiecīgajā nacionālā normatīvā akta veidā regulējamo tiesību un pienākumu apjomu.

Atkarībā no konkrētajā direktīvā regulētā jautājuma apjoma direktīvas normas var būt nepieciešams pārņemt likumos, Ministru kabineta noteikumos un atsevišķos gadījumos arī Satversmē.⁵²

⁵¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai.

⁵² Jāņem vērā, ka grozījumi Satversmē vienmēr ir ļoti rūpīgi jāizvērtē, lai ar nevajadzīgi biežu tās grozīšanu nemazinātu Satversmes nozīmīgumu. Tāpēc jau ES tiesību aktu projektu izstrādes procesā ir svarīgi izvērtēt, vai attiecīgā ES tiesību akta pieņemšana neradīs nepieciešamību veikt grozījumus Satversmē. Tādā veidā jau laikus būtu iespējams konstatēt, vai konkrētie grozījumi Satversmē neradīs būtisku ietekmi uz Latvijas tiesību sistēmu un vai tādā gadījumā nav iespējams panākt citu ES tiesību akta projekta redakciju, kas neietekmētu Satversmē noteikto.

Direktīvā regulētos jautājums, kas nosaka konkrētās nozares darbības pamatprincipus, parasti pārņem likumos. Savukārt direktīvā ietvertos jautājumus, kas tikai precizē konkrētās nozares pamatprincipus, pārņem Ministru kabineta noteikumos.

Atbilstoši Latvijas tiesību sistēmai direktīvu normas, kas ir attiecināmas uz privātpersonām, atkarībā no direktīvas normas satura pārņem Ministru kabineta noteikumos, likumos vai atsevišķos gadījumos Satversmē. Tā kā privātpersonām iekšējie tiesību akti nav saistoši, tad, pārņemot tajos privātpersonām saistošās direktīvu normas, netiek nodrošināta pareiza direktīvu pārņemšana.⁵³

Savukārt direktīvu normas, kas ir attiecināmas uz valsts institūcijām, atkarībā no konkrētās normas satura var tikt ietvertas gan ārējos, gan iekšējos normatīvajos aktos.

Saskaņā ar ES tiesību prasībām direktīvu normu pārņemšana ir nodrošināta tikai tad, ja ES dalībvalstī ir izveidota atbilstoša tiesību aktu bāze un tiesību normu praktiskā piemērošana. Nepastāvot atbilstošam tiesību aktam vai tiesību normu piemērošanas praktiskajai videi, uzskatāms, ka pareiza direktīvas normu pārņemšana nav nodrošināta.

Pārņemot direktīvu normas nacionālajos tiesību aktos, jāņem vērā ne tikai pašā direktīvā, bet arī ES pamatlīgumos, ES Tiesas praksē, kā arī ES tiesību principos noteiktais.

Direktīvas normu pārņemšanas veida izvēle. Direktīvas normu pārņemšanas veida pareiza izvēle ir viens no priekšnosacījumiem, lai direktīvā noteiktās prasības tiktu pareizi nodrošinātas nacionālajā tiesību sistēmā. Direktīvu normu pārņemšanā var tikt izmantotas divas metodes – transponēšanas metode un pārformulēšanas metode.

Lai izvēlētos atbilstošāko pārņemšanas metodi (transponēšanas vai pārformulēšanas metodi), svarīgi ir ņemt vērā ne tikai pašas direktīvas normas saturu, bet arī nacionālā tiesību akta, kurā direktīvu plānots pārņemt, juridisko valodu un tehniku.

Direktīvu „pārņemšana ar atsauci”. Izvēloties direktīvas normas pārņemt ar atsauci nacionālajā tiesību aktā, t. i., izmantojot tiešu atsauci uz direktīvas normu, nevis direktīvas normas saturu pārņemot nacionālajā tiesību aktā, svarīgi ņemt vērā, ka attiecīgajai direktīvai ir jāatbilst šādiem kritērijiem:

- 1) direktīva neparedz dalībvalstij izvēles iespējas;
- 2) direktīvas teksts ir precīzs un viennozīmīgs, tas ietver skaidrus juridiski noteiktus formulējumus un beznosacījuma normas (piemēram, rasējumi, priekšmetu vai ķīmisko vielu saraksts);
- 3) direktīva ir pilnībā publicēta ES Oficiālajā Vēstnesī latviešu valodā;

⁵³ ES Tiesas spriedums lietā C-361/88 *Commission v Germany*

4) direktīvas terminoloģija atbilst Latvijas normatīvajos aktos lietotajai terminoloģijai;

5) atsauce uz direktīvu ir pareiza, aktuāla un precīza;

6) atsauce nav „dinamiska”. Proti, ja direktīva, kas ir pārņemta ar atsauci, tiek grozīta, tad, lai varētu uzskatīt, ka ar atsauci ir pārņemta arī „grozošā” direktīva, atsauce nacionālajā normatīvajā aktā attiecīgi jāpapildina. Turklāt nav pieļaujama vairāku direktīvu pārņemšana ar atsauci nacionālajā normatīvajā aktā tādā veidā, ka nacionālajā normatīvajā aktā tiek ietverta atsauce uz vienu direktīvu, savukārt šajā direktīvā ir atsauces uz vēl citām direktīvām.⁵⁴

Izmantojot direktīvas normu pārņemšanu ar atsauci, nacionālajā normatīvajā aktā, pirmkārt, veido precīzu norādi uz direktīvas attiecīgo normu, otrkārt, direktīvas normu, uz kuru ir atsauce nacionālajā normatīvajā aktā, kā pielikumu pievieno tam pašam nacionālajam normatīvajam aktam.

Atsaucē uz direktīvas normu ietver šādu informāciju:

1) institūcija (Eiropas Komisija, Padome, Eiropas Parlaments), kas izdevusi direktīvu;

2) direktīvas izdošanas gads un datums;

3) dokumenta veids (direktīva);

4) direktīvas numurs;

5) direktīvas nosaukums;

6) ES Oficiālā Vēstneša datums, sējuma numurs, lappuse (direktīvām, kas ir pieņemtas pirms 2004. gada 1. maija, jānorāda ES Oficiālā Vēstneša speciālā izlaiduma datums (2004. gada 1. maijs), sējuma numurs un lappuse).⁵⁵

Piemēram:

„(..) saskaņā ar Padomes 1991. gada 15. jūlija Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū (ES Oficiālais Vēstnesis, 01.05.2004., 03/11 sējums, 330. lpp.) VI pielikumā noteiktajām novērtēšanas prasībām..”

„(..) saskaņā ar Komisijas 2005. gada 23. augusta Direktīvas 2005/48/EK, ar ko groza Padomes Direktīvas 86/362/EEK, 86/363/EEK un 90/642/EEK attiecībā uz maksimāli pieļaujamajiem dažu pesticīdu atlieku daudzumiem labībā un uz tās, kā arī dažos dzīvnieku un augu izcelsmes produktos un uz tiem, (ES Oficiālais Vēstnesis, 24.08.2005., L 219/29) pielikumu..”

Direktīvas normas, uz kurām tiek „likta” atsauce, pievieno klāt nacionālajam normatīvajam aktam kā pielikumu, ietverot tās direktīvas normas, uz kurām nacionālajā normatīvajā aktā ir

⁵⁴ Tieslietu ministrijas informatīvais ziņojums par ES direktīvu pārņemšanas ar atsauci nacionālajā normatīvajā aktā pieļaujamību un nepieciešamību, 7. lpp. Sk. Ministru kabineta 2005. gada 9. augusta sēdes protokola Nr. 45, 38. §.

⁵⁵ Sanāksmes ES tiesību jautājumos 2005. gada 26. augusta protokola Nr. 1 2. §.

atsauce. Direktīvas normas pievieno, norādot direktīvas nosaukumu un direktīvas daļas, piemēram, pielikuma, apzīmējumu.

Piemēram:

„Padomes 1991. gada 15. jūlija Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū VI pielikums

VI PIELIKUMS

VIENOTI AUGU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻU NOVĒRTĒŠANAS UN ATĻAUŠANAS PRINCIPI

SATURS

A. IEVADS

B. NOVĒRTĒŠANA

1. Vispārīgie principi

2. Speciālie principi

2.1. Iedarbīgums

2.2. Nepieļaujamas ietekmes neesamība uz augiem vai to līdzekļiem

2.3. Kontrolējamā ietekme uz mugurkaulniekiem

2.4. Ietekme uz cilvēku vai dzīvnieku veselību

2.4.1. Ko izraisa augu aizsardzības līdzeklis

2.4.2. Ko izraisa tā atlikumi

(..)”

Gadījumā, ja direktīvas normas, kas nacionālajā normatīvajā aktā pārņemtas ar atsauci, tiek grozītas, attiecīgo nacionālo normatīvo aktu nepieciešams papildināt ar atsauci uz „grozošās” direktīvas normu.

Piemēram:

„(..) saskaņā ar Padomes 1991. gada 15. jūlija Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū (ES Oficiālais Vēstnesis, 01.05.2004., 03/11 sējums, 355. lpp.) VI pielikumu, Padomes 1997. gada 22. septembra Direktīvas 97/57/EK, ar ko izveido Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū VI pielikumu, (ES Oficiālais Vēstnesis, 01.05.2004., 03/21 sējums, 450 lpp.) pielikumu, Padomes 2005. gada 14. marta Direktīvas 2005/25, ar ko groza Direktīvas 91/414/EEK VI pielikumu attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļiem, kuri satur mikroorganismus, (ES Oficiālais Vēstnesis, 08.04.2005, L 90/1) pielikumu..”

„Grozīošo” direktīvas normu, uz kuru tiek „likta” atsauce, pievieno klāt nacionālajam normatīvajam aktam. Ja nacionālajam normatīvajam aktam tiek pievienotas vairāku direktīvu normas, no kurām viena groza otru, tās netiek konsolidētas.

Piemēram:

„Padomes 1991. gada 15. jūlija Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū VI pielikums

VI PIELIKUMS

VIENOTI AUGU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻU NOVĒRTĒŠANAS UN ATĻAUŠANAS PRINCIPI

SATURS

A. IEVADS

B. NOVĒRTĒŠANA

1. Vispārīgie principi

2. Speciālie principi

2.1. Iedarbīgums

2.2. Nepieļaujamas ietekmes neesamība uz augiem vai to līdzekļiem

2.3. Kontrolējamā ietekme uz mugurkaulniekiem

2.4. Ietekme uz cilvēku vai dzīvnieku veselību

2.4.1. Ko izraisa augu aizsardzības līdzeklis

2.4.2. Ko izraisa tā atlikumi

(..)

Padomes 1997. gada 22. septembra Direktīvas 97/57/EK, ar ko izveido Direktīvas 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū VI pielikumu, pielikums

PIELIKUMS

Direktīvas VI pielikumu groza šādi:

1. Nosaukumu „Vienoti augu aizsardzības līdzekļu novērtēšanas un atļaušanas principi” aizstāj ar šādu nosaukumu:

„I DAĻA

Vienoti ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu novērtēšanas un atļaušanas principi”.

2. Pēc pielikuma I daļas pievieno šādu daļu:

„II DAĻA

Vienoti mikroorganismus saturošo augu aizsardzības līdzekļu novērtēšanas un atļaušanas principi”.

SATURS

A. IEVADS

B. NOVĒRTĒŠANA

1. Vispārīgie principi

2. Speciālie principi

2.1. Identitāte

2.1.1. Augu aizsardzības līdzeklī esošā mikroorganisma identitāte

2.1.2. Augu aizsardzības līdzekļa identitāte

2.2. Bioloģiskās, fizikālās, ķīmiskās un tehniskās īpašības

2.2.1. Augu aizsardzības līdzeklī esošā mikroorganisma bioloģiskās īpašības

2.2.2. Augu aizsardzības līdzekļa fizikālās, ķīmiskās un tehniskās īpašības

(..)”

2.7.3.2. Direktīvā noteikto prasību izvērtēšana atbilstoši attiecīgās normas adresātam

Katra direktīva sastāv no preambulas un pamatteksta. Direktīvas preambulas un pamatteksta galvenā atšķirība ir tā, ka preambula ir kā palīglīdzeklis direktīvas pamatteksta satura noskaidrošanā, taču tā atšķirībā no paša direktīvas pamatteksta nav jāpārņem nacionālajos tiesību aktos.

Savukārt pamattekstā ietvertos nosacījumus var iedalīt trīs daļās:

- 1) nosacījumi, kas skar privātpersonas;
- 2) nosacījumi, kas attiecas tikai uz pašu dalībvalsti;
- 3) nosacījumi, kas attiecas tikai uz ES institūcijām.

Atkarībā no tā, uz ko konkrētās direktīvas nosacījumi attiecas, dalībvalstij ir jāveic attiecīgi pārņemšanas pasākumi.

Nosacījumi, kas skar privātpersonas. Visas direktīvas normas, kas skar privātpersonas, ir juridiski precīzi jāpārņem ārējā normatīvajā aktā, t. i., likumā vai Ministru kabineta noteikumos. Tās direktīvas normas, kas nebūs pārņemtas nacionālajos tiesību aktos vai būs pārņemtas neatbilstoši nacionālajai tiesību sistēmai, piemēram, iekšējā normatīvajā aktā, nevarēs piemērot attiecībā pret privātpersonu. Pārņemot direktīvās ietvertos nosacījumus, kas skar privātpersonas, svarīgi ir izvērtēt, vai konkrētajā normā ietvertais vārds „vai” norāda uz institūcijas, kas pārņem direktīvas normas, vai arī privātpersonas izvēli.

Piemēram:

„2. pants

Prasības cilvēka audu un šūnu ieguvei

1. (..)

2. Cilvēka audu un šūnu ieguvei veic personas, kas ir veiksmīgi apguvušas apmācības

programmu, ko nosaka klīniskais personāls, kas specializējas iegūstamajos audos vai šūnās, vai arī audu centrs, kam ir atļauts veikt ieguvu.”

Nereti ES tiesību normās ietvertā izvēle tiek adresēta tieši privātpersonām, nevis institūcijām, kas pārņem konkrētās direktīvas normas. Tāpēc, pārņemot attiecīgo direktīvas normu nacionālajā tiesību aktā, precīzi jāizvērtē, vai, nacionālajā normatīvajā aktā ietverot tikai vienu gadījumu, piemēram, nosakot, ka cilvēka audu un šūnu ieguvu veic tikai audu centrs, nevis arī personas, kuras apguvušas apmācības programmu, tiks pilnībā nodrošināta ES direktīvas normu pareiza pārņemšana, tādā veidā izvairoties no ES tiesību pārkāpšanas.

Nosacījumi, kas attiecas tikai uz pašu ES dalībvalsti. Dažkārt direktīvās ir ietvertas normas, kas skar tikai pašu dalībvalsti un attiecībās ar privātpersonām nerada nekādas tiesības vai pienākumus.

Piemēram:

Dalībvalstīm pieņemot minētos pasākumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai arī šādu atsauci pievieno to oficiālajai publikācijai. Dalībvalstis noteic, kā šāda atsauce izdarāma.

Dalībvalstis dara Eiropas Komisijai zināmus to savu tiesību aktu galvenos noteikumus, ko tās pieņem jomā, uz kuru attiecas šī direktīva.⁵⁶

Dalībvalstis ik pēc trim mēnešiem informē Eiropas Komisiju par iepriekšējos trīs mēnešos no trešajām valstīm veikto elektroenerģijas importu, izsakot to fizikālās plūsmās, u. c.

Gadījumos, ja nosacījumi attiecas tikai uz pašu ES dalībvalsti, direktīvu normas nav obligāti jāpārņem nacionālajos tiesību aktos. Tomēr, lai direktīvas prasības nepaliktu vispār neizpildītas, tās būtu jānostiprina nacionālajā tiesību sistēmā atbilstoši valsts pārvaldes darbības praksei.

Piemēram, attiecībā uz direktīvās ietverto normu, ka, dalībvalstīm pieņemot minētos pasākumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai arī šādu atsauci pievieno to oficiālajai publikācijai, Latvijā ir noteikts, ka informatīvā atsauce uz ES direktīvām ir jāiekļauj Ministru kabineta noteikumu vai likuma beigās un jānoformē šādi⁵⁷:

Likumos:

„Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvu

Likumā iekļautas tiesību normas, kas izriet no Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. septembra Direktīvas 2001/77/EK par tādas elektroenerģijas izmantošanas veicināšanu

⁵⁶ Šāds pienākums dalībvalstīm izriet arī no LES 4. panta 3. punkta, kas paredz, ka „Saskaņā ar lojālas sadarbības principu Savienības un dalībvalstis ar patiesu savstarpējo cieņu palīdz cita citai veikt uzdevumus, ko nosaka Līgumos. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos vispārējos un īpašos pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no Līgumiem vai no Savienības iestāžu aktiem. Dalībvalstis sekmē Savienības uzdevumu izpildi un atturas no jebkādiem pasākumiem, kuri varētu apdraudēt Savienības mērķu sasniegšanu”.

⁵⁷ Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi” 163. – 168. punkts.

iekšējā tirgū, kas saražota, izmantojot atjaunojamus enerģijas avotus.”

Ministru kabineta noteikumos:

„Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvām

Noteikumos iekļautas tiesību normas, kas izriet no:

- 1) Padomes 1992. gada 21. maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību;
- 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 30. novembra direktīvas 2009/147/EK par savvaļas putnu aizsardzību.”

Ja likumā vai Ministru kabineta noteikumos nepieciešams ievietot atsauci uz Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 22. jūnija Direktīvu 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā, un Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 20. jūlija Direktīvu 98/48/EK, ar kuru groza Direktīvu 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā, informatīvo atsauci uz ES direktīvām ir jāiekļauj Ministru kabineta noteikumu vai likuma beigās un jānoformē šādi ⁵⁸:

„Informatīva atsauce uz Eiropas Savienības direktīvām

Tiesību normas saskaņotas ar Eiropas Komisiju un Eiropas Savienības dalībvalstīm atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 22. jūnija direktīvai 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā, un Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 20. jūlija direktīvai 98/48/EK, ar kuru groza direktīvu 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā.”

Attiecībā uz pārējām direktīvas normām, kas attiecas tikai uz pašu dalībvalsti, svarīgi ņemt vērā to saturu un turpmākās piemērošanas biežumu.

Direktīvās doto uzdevumu dalībvalstij var paredz kā uzdevumu konkrētai valsts institūcijai, to nosakot:

1. Ministru kabineta noteikumos vai citā ārējā normatīvajā aktā:
 - 1) ja uzdevums ir jāveic regulāri;
 - 2) ja uzdevuma rezultāts var tieši skart privātpersonas;
 - 3) citos gadījumos, ja ministrija uzskata to par nepieciešamu un pastāv objektīvs pamatojums uzdevuma ietveršanai ārējā normatīvajā aktā
vai
2. Ministru kabineta protokollēmumā, ja uzdevumā noteiktais pasākums ir vienreizējs un:

⁵⁸ Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumu Nr. 108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi”, 169. punkts.

- 1) uzdevumā noteiktie pasākumi ir jārealizē vairākām valsts institūcijām;
- 2) citos gadījumos.⁵⁹

Izņēmuma gadījumos direktīvā doto uzdevumu var neparedzēt ārējā normatīvajā aktā vai Ministru kabineta sēdes protokollēmumā, ja uzdevuma realizācija ir vienas valsts institūcijas kompetencē. Tomēr tādā gadījumā atbildīgajai valsts institūcijai no attiecīgās direktīvas normas izrietošais pienākums būtu jāietver vismaz, piemēram, iekšējā darba plānā, lai attiecīgās direktīvas normas nepaliktu neizpildītas.

Nosacījumi, kas attiecas tikai uz ES institūcijām. Direktīvās tiek ietvertas ne tikai prasības, kas skar privātpersonas un dalībvalstis, bet arī ES institūcijas.

Piemēram:

Līdz 2008. gada 30. aprīlim Eiropas Komisija iesniedz ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei par šīs direktīvas piemērošanu.

Eiropas Komisija uzrauga un pārskata šīs direktīvas piemērošanu un iesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei vispārīgu progresa ziņojumu.

Attiecīgā gadījumā Eiropas Komisija iesniedz priekšlikumus Eiropas Parlamentam un Padomei, īpaši, lai garantētu augstus sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas standartus u. c.

Atšķirībā no direktīvas prasībām, kas skar privātpersonas vai attiecas tikai uz pašām dalībvalstīm, direktīvas nosacījumi, kas adresēti ES institūcijām, nav jāpārņem nacionālajos tiesību aktos. Tā kā šādu prasību īstenošana ir tikai pašu ES institūciju ziņā, tad direktīvas normas, kas adresētas ES institūcijām, ietveršana nacionālajā tiesību sistēmā nebūtu lietderīga.

2.7.4. Direktīvu pārņemšana noteiktajā laikā

Katras direktīvas beigās tiek iekļauta norma, kas skaidri nosaka, cik ilgā laikā dalībvalstij jāpieņem un jāpublicē tiesību akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu attiecīgās direktīvas prasības. Direktīvā minētais datums ir tas brīdis, kad nacionālajiem tiesību aktiem ir jābūt ne tikai izstrādātiem projektu stadijā, bet arī pieņemtiem atbilstoši nacionālās tiesību sistēmas prasībām.

Piemēram:

„Dalībvalstis vēlākais līdz 2014. gada 27. februārim pieņem un publicē normatīvos un administratīvos aktus, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības.”

Arī gadījumos, kad direktīvā nav noteikts precīzs pārņemšanas termiņš, dalībvalstij nav dotas tiesības novilcināt direktīvas pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā.

Kā norādījusi ES Tiesa, „lai gan pretēji parastajai praksei [konkrētā] direktīva neparedz tās transponēšanas termiņu, tas nenozīmē, ka Dalībvalstis var veikt tās pārņemšanas pasākumus

⁵⁹ Sanāksmes Eiropas Savienības tiesību jautājumos 2005. gada 28. oktobra protokola Nr. 3 1. §.

tādos termiņos, kādus tās pašas uzskata par piemērotiem. Ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt direktīvas efektivitāti, [dalībvalstij] ir pienākums ieviest šo direktīvu saprātīgā termiņā”.⁶⁰

Atsevišķos gadījumos direktīvā var būt noteikts atšķirīgs datums, no kura jāsāk piemērot direktīvā ietvertās normas. Tādos gadījumos arī nacionālajā tiesību aktā ir skaidri jānoteic, ka normas, kas pārņem direktīvas prasības, stājas spēkā tajā datumā, kas norādīts attiecīgajā direktīvā.

Piemēram:

Direktīvas norma:

„Dalībvalstis piemēro šos tiesību aktus no 2009. gada 1. marta.”

Ministru kabineta noteikumu norma:

„51. Šo noteikumu 2. pielikuma 196., 197. un 198. punkts un 3. pielikuma 2.95. un 2.97. apakšnodaļa stājas spēkā 2009. gada 1. martā”.

Dalībvalstij ir tiesības direktīvu nosacījumus pārņemt nacionālajos tiesību aktos arī ātrāk, nekā tas ir noteikts attiecīgajā direktīvā. Tomēr šādā situācijā jāņem vērā, vai nav noteikts īpašs datums, no kura var sākt piemērot attiecīgās direktīvas normas. Tādā gadījumā arī nacionālās tiesību normas, kurās pārņemtas direktīvas normas, varēs piemērot tikai no pašā direktīvā noteiktā normu piemērošanas datuma.

Turklāt jāņem vērā, ka direktīvas normu pārņemšanas periodā, kaut arī tas vēl nav beidzies, dalībvalsts nevar pieņemt nosacījumus, kas ir pretēji direktīvas prasībām.

Kā to noteikusi ES Tiesa, „direktīvas transponēšanai paredzētajā termiņā dalībvalstīm ir jāatturas pieņemt noteikumus, kas varētu būtiski apdraudēt šajā direktīvā paredzētā rezultāta sasniegšanu. Šajā sakarā nav nozīmes, vai ar konkrēto valsts tiesību normu, kas pieņemta pēc attiecīgās direktīvas stāšanās spēkā, ir paredzēts transponēt šo direktīvu. Šajā gadījumā tam vien, ka valsts tiesiskais regulējums zaudē spēku 2006. gada 31. decembrī, proti, tikai dažas nedēļas pēc tam, kad ir beidzies transponēšanai paredzētais termiņš, kas attiecīgajai dalībvalstij ir jāievēro, nav izšķirošanas nozīmes. Šis noteikums nozīmē, ka dalībvalsts, kam izņēmuma kārtā ir piešķirts garāks termiņš direktīvas transponēšanai, pakāpeniski veic attiecīgus pasākumus, lai turpmāk savu tiesisko regulējumu tuvinātu šajā direktīvā paredzētajam rezultātam. Šim pienākumam nebūtu pilnīgi nekādas nozīmes, ja minētajai dalībvalstij būtu atļauts direktīvas īstenošanas periodā pieņemt pasākumus, kas nav saderīgi ar tajā izvirzītajiem mērķiem”.⁶¹

⁶⁰ ES Tiesas spriedums lietā C-282/02 *Commission v Ireland*, 33. §.

⁶¹ ES Tiesas spriedums lietā C-144/04 *Werner Mangold v Rüdiger Helm*, 67.–72. §.

Arī gadījumos, kad dalībvalstij šķiet, ka atsevišķas direktīvā ietvertās normas nav atbilstošas ES tiesībām, tai ir jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu visu tai adresēto direktīvas normu pārņemšanu noteiktajā laikā un apjomā.

Minētais nosacījums izriet no principa, ka ES tiesību akti, kas ir stājušies spēkā, jāuzskata par spēkā esošiem, kamēr tie nav atzīti par spēkā neesošiem.⁶² Turklāt tikai ES Tiesa var atzīt par spēkā neesošiem ES iestāžu tiesību aktus.⁶³

Ņemot vērā, ka direktīvu pārņemšanas procesā svarīgākais ir nodrošināt direktīvas mērķa sasniegšanu, dalībvalstij ir jāizvēlas tāda direktīvas normu pārņemšanas forma un metode, kas atbilstu gan tās nacionālajai tiesību sistēmai, gan arī ES prasībām.

Attiecībā uz direktīvu pārņemšanu atbilstoši nacionālajai tiesību sistēmai svarīgi ņemt vērā nacionālo tiesību aktu hierarhiju, institūcijas, kas ir tiesīgas pieņemt privātpersonām saistošas normas, kā arī ievērot juridiskās tehnikas un valodas prasības.

Lai transponētu direktīvu valsts tiesībās, nav obligāti, lai tās saturs skaidri un detalizēti formālā un tekstuālā ziņā tiktu pārņemts normatīvajos vai administratīvajos aktos. Pietiek, ja tiek ievērots vispārīgais juridiskais konteksts, lai pietiekami skaidri un precīzi varētu piemērot direktīvu.⁶⁴

Tāpēc, pārņemot direktīvu normas nacionālajā tiesību sistēmā, svarīgi izvēlēties tādu ES tiesību pārņemšanas metodi, kas vislabāk palīdz sasniegt direktīvā noteikto mērķi.

Burtiska direktīvu normu „pārkopēšana” nacionālajā tiesību aktā ne vienmēr palīdz sasniegt direktīvā noteikto mērķi.

⁶² Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumu lietā 101/78 *Granaria BV v Hoofdprodukschap voor Akkerbouwprodukten*, 4. §; plašāk sk. Prechal S. *Directives in EC Law*. – New York: Oxford University Press, 2005, p. 39.

⁶³ ES Tiesas spriedums lietā 314/85 *Foto-Frost v Hauptzollamt Lübeck-Ost*, 11. §.

⁶⁴ ES Tiesas spriedums lietā 428/04 *Commission v Austria*, 99. §.

2.8. Lēmumu ieviešana

Saskaņā ar LESD 288. pantu lēmumi uzliek saistības kopumā. Lēmumi, kuros ir norādīti konkrēti adresāti, ir saistoši tikai šiem adresātiem – lēmumā tiek ietverta precīza norāde, kam tieši tas adresēts. Lēmuma adresāts var būt gan viena vai vairākas dalībvalstis, gan privātpersonas, t. i., fiziskas un juridiskas personas. Ja lēmumā nav norādīts konkrēts adresāts, tad šī lēmuma adresāts ir visas dalībvalstis un tie ir saistoši gan ES, gan arī dalībvalstīm. Taču, tā kā šādi lēmumi nav adresēti privātpersonām, tie nevar uzlikt viņiem pienākumus.

Piemēram:

- šis lēmums ir adresēts dalībvalstīm;
- šis lēmums ir adresēts Francijas Republikai un Polijas Republikai;
- šis lēmums ir adresēts Enzymotec, 5 Hataasi ST, Ramat Gabriel Industrial Park, Migdal HaEmeq, Israel 23 106.

Lēmumi, kas adresēti privātpersonām, t. i., fiziskām vai juridiskām personām, ir saistoši tikai konkrētajām personām līdzīgi kā administratīvie akti, tāpēc nav papildus jāpārņem nacionālajā tiesību sistēmā.

Arī lēmumi, kas adresēti dalībvalstīm, nav jāpārņem nacionālajos tiesību aktos, izņemot gadījumus, kad dalībvalstij adresētajos lēmumos ir ietvertas normas, kas ir attiecināmas arī uz privātpersonām.

Lai tikai dalībvalstij saistošā lēmumā ietvertos nosacījumus piemērotu attiecībās ar privātpersonām, tie jāpārņem privātpersonām saistošos nacionālajos normatīvajos aktos.

Pārņemot lēmumos ietvertos nosacījumus nacionālajos tiesību aktos, piemēro tos pašus nosacījumus kā direktīvu normu pārņemšanā.

2.9. Ieteikumu un atzinumu ieviešana

Saskaņā ar LESD 288. pantu ieteikumi (*recommendations*) un atzinumi (*opinions*) nav juridiski saistoši. Šos dokumentus pieskaita pie tā saucamajām ieteikuma tiesībām („*soft law*”), kam, neskatoties uz to, ka nav juridiski saistoša spēka, var būt praktiska piemērojamība. Ieteikumi parasti satur ieteicamo dalībvalsts rīcību, savukārt atzinumi – noteiktas situācijas vai procesa vērtējumu.

Kaut arī ieteikumi un atzinumi dalībvalstīm nav obligāti jāpārņem savos nacionālajos tiesību aktos, tomēr dalībvalstīm tiesību aktos un savā praksē nebūtu ieteicams darboties pilnīgi pretēji ieteikumos vai atzinumos noteiktajam. Gluži otrādi, neskatoties uz to, ka nepastāv obligāts pienākums, dalībvalstij ir tiesības pilnībā vai daļēji pārņemt ieteikumos vai atzinumos noteikto.

Tomēr šādos gadījumos nepieciešams vienmēr izvērtēt ieteikumu vai atzinumu pārņemšanas efektivitāti un lietderību, lai savas valsts iedzīvotājiem neradītu daudz vairāk pienākumu nekā tas būs citās dalībvalstīs, kur attiecīgie ieteikumi vai atzinumi netiks pilnībā pārņemti.

Gadījumos, kad tomēr tiek nolemts par kāda ieteikuma vai atzinuma pārņemšanu nacionālajos normatīvajos aktos, jāievēro tās pašas prasības, kas direktīvu pārņemšanas gadījumā, t. i., piemēram, privātpersonām saistošas normas jāpārņem ārējā normatīvajā aktā u. c.

Neskatoties uz to, ka ieteikumi un atzinumi nav obligāti jāpārņem nacionālajos normatīvajos aktos, tomēr atbilstoši ES Tiesas praksei nacionālajām tiesām ir pienākumus interpretēt nacionālos tiesību aktus atbilstoši ieteikumiem un atzinumiem.⁶⁵

⁶⁵ ES Tiesas spriedums lietā C-322/88 *Salvatore Grimaldi v Fonds des maladies professionnelles*, 18. §.

3. LATVIJAS INSTITŪCIJU SADARBĪBA AR ES INSTITŪCIJĀM

3.1. Paziņojumi ES institūcijām par ieviestajiem ES tiesību aktiem

Brīdī, kad tiesību akts tiek pieņemts Ministru kabinetā vai Saeimā, pārņemšanas process vēl nav beidzies. Lai dalībvalsts pilnībā izpildītu savas saistības attiecībā uz direktīvu pārņemšanu, dalībvalstij ir jāpaziņo Eiropas Komisijai par tiem nacionālajiem tiesību aktiem, ar kuriem direktīvas prasības ir pārņemtas. Tas notiek ar elektroniskās datu bāzes „Valsts izpildes pasākumu datu bāze” palīdzību, ko ir izveidojusi Eiropas Komisija, lai atvieglotu dalībvalstīm procedūru, kad nacionālie tiesību akti Eiropas Komisijai tiek nosūtīti papīra formātā.

Datu bāzē ir pieejama maksimāli plaša informācija par direktīvām – pārņemšanas termiņi, informācija par nacionālajiem tiesību aktiem un pašu tiesību aktu elektroniskās versijas, ar kurām ir pārņemtas direktīvu prasības, saraksts ar direktīvām, par kurām nav vēl sniegti paziņojumi, un arī tās direktīvas, par kurām Eiropas Komisija pret Latviju ir uzsākusi pārkāpuma procedūras.

Valsts izpildes datu bāze ir elektroniskā datu bāze ar ierobežotu pieejamību. Datu bāzei ir trīs pieejas līmeņi. Trešais – zemākais – līmenis ir lasītāja līmenis, ko var saņemt ministriju darbinieki vai padotības iestāžu darbinieki, lai varētu tikai apskatīt informāciju, kas ir pieejama datu bāzē. Otrais līmenis ir lietotāja līmenis, kas tiek piešķirts ministriju norīkotajām atbildīgajām amatpersonām, kurām ir tiesības papildināt datu bāzi ar jaunāko informāciju, kas skar direktīvu pārņemšanu, jaunāko nacionālo tiesību aktu pievienošanu. Šī ievadītā informācija pirms nosūtīšanas uz Eiropas Komisiju tiek nosūtīta konkrētam Tieslietu ministrijas departamentam, kas ir atbildīgs par šīs datu bāzes administrēšanu. Pirmais līmenis, kuram ir tiesības labot un precizēt no ministrijām iesūtīto informāciju, ir vienīgais, kam ir tiesības nosūtīt informāciju Eiropas Komisijai. Brīdī, kad attiecīgais Tieslietu ministrijas departaments ir precizējis visu informāciju un nosūtījis to Eiropas Komisijai, var uzskatīt, ka direktīvas pārņemšana ir beigusies.

Lai saņemtu lietotājvārdu un paroli pieejai Valsts izpildes datu bāzei, ir jānosūta vēstule Tieslietu ministrijai, kurā jānorāda personas vārds un uzvārds, ieņemamais amats, e-pasta adrese, tālruna numurs un vajadzīgais pieejas līmenis.

Ņemot vērā, ka šī ir ierobežotas pieejamības informācija, ir svarīgi, ka darbinieku maiņas gadījumā šī informācija tiek paziņota Tieslietu ministrijai, lai varētu anulēt pieeju un izveidot jaunu pieeju attiecīgajai atbildīgajai amatpersonai.

3.2. Tehnisko noteikumu saskaņošana

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 22. jūnija Direktīvas 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā, (turpmāk – Direktīva 98/34/EK) un Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 20. jūlija Direktīvas 98/48/EK, ar kuru groza Direktīvu 98/34/EK, ar ko nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu jomā, (turpmāk – Direktīva 98/48/EK) prasībām dalībvalstīm tehniskie noteikumi jāaskaņo ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm.

Tehniskie noteikumi ir ārējie normatīvie akti (arī līgumi, kuriem viena līgumslēdzēja puse ir valsts pārvaldes iestāde), kas noteic prasības produktam vai informācijas sabiedrības pakalpojumiem.⁶⁶

Tehniskie noteikumi izpaužas kā prasības produkta kvalitātei, sastāvam, darbībai, testēšanai vai pārbaudes metodēm, iepakojumam, marķēšanai, derīguma termiņam u. tml. Tāpat par tehniskajiem noteikumiem uzskatāmas prasības produkta ražošanas procesam un metodēm, vai aizliegums produkta ražošanai, ieviešanai, tirdzniecībai vai izmantošanai. Tehniskie noteikumi satur arī prasības produktam pēc tā laišanas apgrozībā, ja tie noteic prasības produkta sastāvam, īpašībām vai realizācijai.

Informācijas sabiedrības pakalpojums ir distances pakalpojums (puses vienlaicīgi nesatiekas), kuru parasti sniedz par maksu, izmantojot elektroniskus līdzekļus (elektroniskas datu apstrādes un uzglabāšanas, tajā skaitā ciparu saspiešanas, iekārtas) un pēc pakalpojuma saņēmēja individuāla pieprasījuma. Informācijas sabiedrības pakalpojumi ietver preču un pakalpojumu elektronisku tirdzniecību, komerciālo paziņojumu sūtīšanu, iespēju piedāvāšanu informācijas meklēšanai, piekļuvei pie tās un informācijas ieguvei, pakalpojumus, kas nodrošina informācijas pārraidi elektronisko sakaru tīklā vai piekļuvi elektronisko sakaru tīklam, informācijas glabāšanu.⁶⁷ Ja tehniskie noteikumi satur prasības pakalpojuma sniegšanai, kā arī tā sniedzējam vai saņēmējam, vai noteic prasības, kas aizliedz pakalpojuma sniegšanu vai izmantošanu, tie saskaņojami ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm.

Tehniskie noteikumi ir arī normatīvā akta vai līguma projektā iekļauti fiskāli vai finansiāli pasākumi, lai ietekmētu produkta vai informācijas sabiedrības pakalpojuma patēriņu. Arī šādi tehniskie noteikumi saskaņojami ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm.

Tehnisko noteikumu saskaņošanu ar Eiropas Komisiju regulē Ministru kabineta 2010. gada 23. februāra instrukcija Nr. 1 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sniedz informāciju par

⁶⁶ Ministru kabineta 2010. gada 23. februāra instrukcijas Nr. 1 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sniedz informāciju par tehnisko noteikumu projektiem” 2. punkts.

⁶⁷ Informācijas sabiedrības pakalpojumu likuma 1. panta 2. punkts.

tehnisko noteikumu projektiem”. Šīs instrukcijas 4. punkts noteic gadījumus, kuros tehnisko noteikumu projektu nav nepieciešams paziņot, piemēram, ja tas sagatavots, lai ieviestu ES tiesību aktu prasības vai lai īstenotu ES Tiesas spriedumu.

Svarīgi atzīmēt, ka Ministru kabinetā apstiprināmu tehnisko noteikumu projektu paziņo pēc tā saskaņošanas ar iesaistītajām ministrijām un institūcijām. Pretējā gadījumā saskaņošanai ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm zūd nozīme, jo ministrijas un institūcijas nav sniegušas atzinumu par projektu pēc būtības. Tāpat arī Eiropas Komisiju un citas dalībvalstis nebūtu korekti noslogot ar tehnisko noteikumu saskaņošanu, par kuriem nav konceptuāla atbalsta ministriju un institūciju līmenī.

Tehniskos noteikumus iesniedz Ekonomikas ministrijā, kas tos tālāk nosūta Eiropas Komisijai, kā arī nodrošina turpmāku informācijas apmaiņu starp Eiropas Komisiju un par tehniskajiem noteikumiem atbildīgo ministriju vai institūciju. Eiropas Komisija paziņotos tehniskos noteikumus pārsūta saskaņošanai pārējām dalībvalstīm. Trīs mēnešu laikā no tehnisko noteikumu paziņošanas Eiropas Komisija un pārējās dalībvalstis izvērtē, vai tehniskie noteikumi var radīt šķēršļus brīvai preču kustībai vai brīvai pakalpojumu sniegšanai, un nepieciešamības gadījumā izsaka komentārus vai sniedz atzinumu.

Tātad pēc tehnisko noteikumu saskaņošanas ar ministrijām un institūcijām, to tālāku virzību apstiprināšanai Ministru kabinetā aptur uz trim mēnešiem.⁶⁸ Izņēmuma gadījumos, kā arī gadījumos, kad ar tehniskajiem noteikumiem tiek apstiprināti fiskāli vai finansiāli pasākumi, tos drīkst virzīt apstiprināšanai nekavējoties. Par izņēmuma gadījumiem uzskatāmi nozīmīgi un neparedzami apstākļi attiecībā uz sabiedrības veselības aizsardzību vai drošību, dzīvnieku aizsardzību vai augu saglabāšanu (informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumiem – arī attiecībā uz sabiedrisko kārtību (īpaši – nepilngadīgo aizsardzību)).

Ja no Eiropas Komisijas vai kādas dalībvalsts saņemts atzinums par tehniskajiem noteikumiem, to virzības apstiprināšanai Ministru kabinetā apturēšanas periods tiek pagarināts. Atzinuma saņemšanas gadījumā ir jāsniedz atbilde Eiropas Komisijai par pasākumiem, kurus plānots veikt attiecībā uz atzinumā norādīto. Ja atzinumā norādītie iebildumi nav uzskatāmi par pamatotiem, jāgatavo argumentēta atbilde. Tehniskos noteikumus nedrīkst apstiprināt, kamēr tie nav saskaņoti ar Eiropas Komisiju. Ja tehniskie noteikumi apstiprināti pirms Eiropas Komisijas saskaņojuma, izmantojot iepriekš minētos izņēmumus, un Eiropas Komisija atzinumā norādījusi pamatotus iebildumus, tehniskie noteikumi nekavējoties jāgroza atbilstoši Eiropas Komisijas atzinumā norādītajam vai jāatzīst par spēkā neesošiem.

⁶⁸ Ministru kabineta 2004. gada 30. marta instrukcijas Nr. 1 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestādes sniedz informāciju par tehnisko noteikumu projektiem” 16. punkts.

Ja pēc tehnisko noteikumu saskaņošanas ar Eiropas Komisiju un citām dalībvalstīm tehnisko noteikumu projektā tiek veiktas būtiskas izmaiņas, tie Eiropas Komisijai jāpaziņo atkārtoti.

Ja, izskatot likumprojektu ar tehnisko noteikumu statusu Saeimā, tā redakcija tiek būtiski grozīta vai ja likumprojekts pieņemšanas procesā iegūst tehnisko noteikumu statusu, šo likumprojektu nepieciešams saskaņot ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm. Neskatoties uz šobrīd trūkstošo tiesisko regulējumu procedūrai, kā Saeima šādus tehniskos noteikumus identificē un nosūta Ekonomikas ministrijai tālākai paziņošanai Eiropas Komisijai, Saeimai šo valsts saistību izpilde attiecībā uz Saeimā izskatāmajiem likumprojektiem ir jānodrošina.

Prasība atkārtoti saskaņot ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm attiecināma arī uz Saeimā pieņemamajiem likumprojektiem ar tehnisko noteikumu statusu.

Tehnisko noteikumu nepaziņošana, virzības apstiprināšanai Ministru kabinetā apturēšanas perioda neievērošana, kā arī atbildes uz atzinumu nesniegšana ir dalībvalsts saistību pārkāpums, un Eiropas Komisija ir tiesīga uzsākt pārkāpuma procedūru saskaņā ar LESD 258.pantu.

Saskaņā ar ES Tiesas praksi tehnisko noteikumu nepaziņošanas, virzības apstiprināšanai apturēšanas perioda neievērošanas, kā arī atbildes uz atzinumu nesniegšanas gadījumā tehniskie noteikumi privātpersonām nav saistoši ⁶⁹.

Ar visiem dalībvalstu paziņotajiem tehnisko noteikumu projektiem ir iespējams iepazīties Tehnisko noteikumu informācijas sistēmā TRIS (<http://ec.europa.eu/enterprise/tris/lv/>).

Pieņemot tehniskos noteikumus, to informatīvajā atsaucē uz ES direktīvām jāietver atsauce uz Direktīvu 98/34/EK un Direktīvu 98/48/EK, norādot, ka tiesību normas saskaņotas ar Eiropas Komisiju un dalībvalstīm atbilstoši šīm direktīvām (sk. 2.7.3.2. apakšnodaļu, kurā norādīts atsauces uz šīm direktīvām noformēšanas piemērs). Tādējādi attiecīgo tiesību aktu lietotājs tiek informēts, ka tajos iekļautie nosacījumi ir saskaņoti ar Eiropas Komisiju un pārējām dalībvalstīm atbilstoši minētajās direktīvās noteiktajai procedūrai.

3.3. Piešķirtā komercdarbības atbalsta saskaņošana

LESD 108. panta 1. punkts noteic, ka Eiropas Komisija, sadarbojoties ar dalībvalstīm, pastāvīgi pārskata visas komercdarbības atbalsta piešķiršanas sistēmas, kas pastāv šajās valstīs. Tāpat Padomes 1999. gada 22. marta Regula (EK) Nr. 659/1999, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai, (turpmāk – regula Nr. 659/1999) noteic, ka par visiem projektiem piešķirt jaunu atbalstu dalībvalstij laikus jāpaziņo Eiropas Komisijai.

⁶⁹ Sk., piemēram, ES Tiesas spriedumus lietās C-194/94 *CIA Security* un C-443/98 *Unilever Italia*.

Komercedarbības atbalsts var izpausties kā tiešie maksājumi no valsts vai pašvaldības budžeta (subsīdijas), nodokļu vai sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu jomā veiktie pasākumi, valsts vai pašvaldības galvojums, kredītu procentu likmju subsidēšana, valsts vai pašvaldības pilnīga vai daļēja atteikšanās no dividendēm tās kontrolē esošajās komercsabiedrībās, valsts vai pašvaldības ieguldījums komercsabiedrībā, parādu norakstīšana, preferenciālo likmju noteikšana valsts komercsabiedrību sniegtajiem pakalpojumiem, nekustamā īpašuma pārdošana vai iznomāšana par cenu, kas ir zemāka par tā tirgus vērtību, vai pirkšana vai nomāšana par cenu, kas ir augstāka par tā tirgus vērtību, kā arī cita finansiālā palīdzība, ko piešķir tieši vai pastarpināti no valsts vai pašvaldību līdzekļiem, pār kuriem valsts vai pašvaldības institūcijām ir kontrolējoša ietekme⁷⁰.

Regula Nr. 659/1999 un Ministru kabineta noteikumi komercedarbības atbalsta kontroles nodrošināšanā⁷¹ noteic komercedarbības atbalsta saskaņošanas ar Eiropas Komisiju procesu.

Svarīgi ir ņemt vērā, ka par visiem plānotajiem komercedarbības atbalsta pasākumiem nav jāpaziņo Eiropas Komisijai. Proti, dalībvalstīm nav pienākums paziņot Eiropas Komisijai par atbalsta pasākumiem, kurus tiek plānots ieviest saskaņā ar Komisijas 2013. gada 18. decembra regulu (ES) Nr. 1407/2013 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam un Komisijas 2012. gada 25. aprīļa regulu (ES) Nr. 360/2012 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108.panta piemērošanu *de minimis* atbalstam, ko piešķir uzņēmumiem, kuri sniedz pakalpojumus ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, (turpmāk – *de minimis* atbalsts) vai saskaņā ar regulām, kas izdotas pamatojoties uz Padomes 1998. gada 7. maija Regulu (EK) Nr. 994/98 par to, kā piemērot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu (uz 01.09.2014. spēkā esoša ir Komisijas 2014. gada 17. jūnija Regulu (ES) Nr. 651/2014, ar ko noteiktas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu (turpmāk – regula Nr. 651/2014)).

Ja pastāv bažas, vai konkrētā palīdzība jeb atbalsts ir komercedarbības atbalsts LESD 107. panta izpratnē, tad šī palīdzība jebkurā gadījumā ir saskaņojama ar Eiropas Komisiju. Ja Eiropas Komisija konstatē ka paziņotais pasākums, palīdzība jeb atbalsts nav komercedarbības atbalsts, tā nostiprina minēto konstatējumu ar lēmumu.

Gadījumā, ja komercedarbības atbalsts tiek piešķirts ar normatīvo aktu, tad šādu komercedarbības atbalstu Eiropas Komisijai paziņo pēc attiecīgā normatīvā akta saskaņošanas ar iesaistītajām ministrijām un institūcijām. Pretējā gadījumā, ja ministrijas un institūcijas nav sniegušas atzinumu par projektu pēc būtības, saskaņošanai ar Eiropas Komisiju zūd nozīme.

⁷⁰ Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 7. pants.

⁷¹ Ministru kabineta noteikumi, kas izdoti pamatojoties uz Komercedarbības atbalsta kontroles likuma 12. pantu.

Tāpat arī Eiropas Komisiju nebūtu korekti noslogot ar komercdarbības atbalsta saskaņošanu, par kuru nav konceptuāla atbalsta ministriju un institūciju līmenī.

Paziņojumu par komercdarbības atbalstu, ko plāno vai sniedz darbībām ar lauksaimniecības produktiem, kas minēti LESD I pielikumā, kā arī zvejniecības, akvakultūras un mežsaimniecības nozarē sākotnēji iesniedz saskaņošanai Zemkopības ministrijā un visos pārējos gadījumos – Finanšu ministrijā. Pēc paziņojuma par komercdarbības atbalstu saskaņošanas ar Zemkopības ministriju vai Finanšu ministriju paziņojums par komercdarbības atbalstu vai kopsavilkuma informācija, ja atbalsta pasākums tiek sniegts saskaņā ar regulu Nr. 651/2014, elektroniski tiek nosūtīta Eiropas Komisijai, izmantojot atbalsta paziņojumu elektronisko sistēmu *State Aid Notifications Interactive*. Divu mēnešu laikā no pilna paziņojuma saņemšanas Eiropas Komisija to izvērtē un pieņem lēmumu par attiecīgā komercdarbības atbalsta saderību ar ES iekšējo tirgu. Komercdarbības atbalsta paziņošanas gadījumā, kad ir nepieciešams Eiropas Komisijas lēmums, normatīvais akts nevar stāties spēkā, kamēr Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu par atbalsta saderību ar ES iekšējo tirgu.⁷²

Komercdarbības atbalstu neievieš, kamēr Eiropas Komisija nav pieņēmusi lēmumu, kas atļauj šādu pasākumu, palīdzību jeb atbalstu, izņemot gadījumus, kad komercdarbības atbalstu paredzēts sniegt kā *de minimis* atbalstu vai saskaņā ar regulu Nr. 651/2014.

Ja Eiropas Komisija pieprasa papildu informāciju vai konstatē, ka ir neskaidrības par to, vai paziņotais pasākums ir saderīgs ar kopējo tirgu, un attiecīgi nolemj sākt formālu izmeklēšanas procedūru, kā rezultātā nepieciešams atbildēt uz konkrētiem Eiropas Komisijas jautājumiem, ministrijas vai institūcijas, kura plāno sniegt komercdarbības atbalstu, pienākums ir sniegt Eiropas Komisijai visu nepieciešamo informāciju, kuru tā pieprasa. Visas institūciju un ministriju sagatavotās atbildes uz Eiropas Komisijas uzdotajiem jautājumiem saskaņojamas, kā arī iesniedzamas attiecīgi Zemkopības ministrijā vai Finanšu ministrijā, kura sagatavotās atbildes apkopo un, izmantojot Eiropas Komisijas drošo elektroniskā pasta sistēmu, pārsūta Eiropas Komisijai. Ja komercdarbības atbalstu plānots piešķirt ar normatīvo aktu, tad tā virzības apstiprināšanai Ministru kabinetā apturēšanas termiņš tiek pagarināts uz laiku, līdz attiecīgais komercdarbības atbalsts ir saskaņots ar Eiropas Komisiju vai normatīvā akta virzību Ministru kabinetā apstiprina ar nosacījumu, ka tajā ietvertο atbalsta pasākumu neievieš līdz brīdim, kamēr nav saņemts Eiropas Komisijas lēmums.⁷³ Turklāt gadījumā, ja komercdarbības atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar regulu Nr. 651/2014 vai kā *de minimis* atbalsts, Eiropas Komisijas lēmums nav nepieciešams.

⁷² Regulas Nr. 659/1999 3. pants.

⁷³ LESD 108. panta 3. punkts.

Ja pēc komercdarbības atbalsta saskaņošanas ar Eiropas Komisiju attiecīgajā komercdarbības atbalsta shēmas projektā tiek veiktas būtiskas izmaiņas, to ar Eiropas Komisiju saskaņo atkārtoti.

Ja, izskatot likumprojektu par komercdarbības atbalstu Saeimā, tā redakcija tiek būtiski grozīta vai pieņemšanas procesā likumprojekts tiek precizēts, iestrādājot normas par komercdarbības atbalsta piešķiršanu, šo likumprojektu nepieciešams saskaņot ar Eiropas Komisiju. Par konkrēto likumprojektu atbildīgā ministrija Saeimā veiktās izmaiņas nosūta saskaņošanai Zemkopības ministrijai vai Finanšu ministrijai, kā arī paziņo Eiropas Komisijai.

Prasība saskaņot plānotos atbalsta pasākumus, tai skaitā, par tajos paredzētajiem būtiskajiem grozījumiem ar Eiropas Komisiju attiecināma arī uz Saeimā pieņemamajiem likumprojektiem par komercdarbības atbalsta piešķiršanu.

Komercdarbības atbalsta nepaziņošana ir dalībvalsts saistību pārkāpums, un Eiropas Komisija saskaņā ar LESD 108. panta 2. punktu un regulas Nr. 659/1999 14. pantu ir tiesīga pieņemt lēmumu par nelikumīgi piešķirta vai ļaunprātīgi izmantota komercdarbības atbalsta atgūšanu. Saskaņā ar Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 18. pantu atbalsta sniedzējam, saņemot Eiropas Komisijas pieņemto lēmumu, ir pienākums nodrošināt tāda atbalsta atmaksu un atbalsta saņēmējam — atmaksāt tādu atbalstu, kas komercsabiedrībai piešķirts, neievērojot nosacījumus par atbalsta iepriekšēju paziņošanu. Pēc tam, kad saņemts Eiropas Komisijas lēmums par nelikumīga atbalsta atgūšanu, atbalsta sniedzējs veic Eiropas Komisijas lēmumā noteiktās darbības atbalsta apmēra noteikšanai un nelikumīgu atbalstu atgūst Administratīvā procesa likumā vai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā atkarībā no tā, kā atbalsts piešķirts – ar administratīvu aktu vai civiltiesisku līgumu. Ja Eiropas Komisijas noteiktajā termiņā komercdarbības atbalsts netiek atgūts, Eiropas Komisija ir tiesīga vērsties ES Tiesā saskaņā ar LESD 258. pantu.

**DIREKTĪVAS SĀKOTNĒJAIS IZVĒRTĒJUMS, KO VEIC PIRMS DIREKTĪVAS
PĀRŅEMŠANAS NACIONĀLAJOS TIESĪBU AKTOS**

Direktīvas nosaukums	Tiesību nozare (-es), uz ko attiecas direktīvas normas	Direktīvas mērķis un būtība (īsumā)	Nacionālie tiesību akti, kuros plānots pārņemt vai jau ir pārņemtas direktīvas normas (<i>pēc iespējas precīzāk norādot</i>): 1) spēkā esošos tiesību aktus, kuros jau ir pārņemtas direktīvas normas; 2) spēkā esošos tiesību aktus, kuros plānots veikt grozījumus; 3) tiesību aktu projektus, kurus nepieciešams izstrādāt.	Nacionālo normatīvo aktu, kuros plānots pārņemt direktīvas normas, praktiskā piemērošana (<i>norāda būtiskākos pasākumus, kas ir jānodrošina, lai varētu praktiski piemērot direktīvas normas, piemēram, jaunas institūcijas izveide, esošo institūciju reorganizācija, jaunas datu bāzes izveide utt.</i>)	Direktīvas pārņemšanas termiņš	Par direktīvas pārņemšanu atbildīgā un līdzatbildīgā iestāde
----------------------	--	-------------------------------------	---	---	--------------------------------	--

PĀRŅEMTĀS DIREKTĪVAS PĀRBAUDES TABULA

1.	Direktīvas nosaukums.	
2.	ES Tiesas spriedumi, kas interpretē direktīvas normas (<i>precīzi norādot ES Tiesas spriedumu un direktīvas daļu, uz ko tas attiecas</i>).	
3.	Nacionālie tiesību akti, kuros pārņemtas direktīvu normas (<i>ja ir iespējams, precīzi norādot tiesību aktu daļas, kurās pārņemtas direktīvas normas</i>).	
4.	Vai visas direktīvas normas ir pārņemtas nacionālajos normatīvajos aktos? Ja tikai daļa, tad kad un kādos nacionālajos normatīvajos aktos ir plānota pilnīga direktīvas normu pārņemšana?	
5.	Nacionālo tiesību aktu normas, kuros ietvertas stingrākas prasības nekā ES noteiktās (<i>norāda minimālās vai izvēlēs harmonizācijas gadījumos</i>).	
6.	Direktīvas pārņemšanas termiņš un nacionālo tiesību aktu, kuros pārņemtas direktīvas normas, pieņemšanas termiņš (<i>ja direktīva ir pārņemta laikā, tad norāda „atbilst”, ja direktīva ir pārņemta vēlāk nekā to noteikusi ES, tad precīzi norāda direktīvas pārņemšanas un nacionālā tiesību akta pieņemšanas termiņus</i>).	
7.	Par direktīvas pārņemšanu atbildīgā un līdzatbildīgā institūcija (<i>ja direktīvu ir pārņēmusi viena institūcija, bet praksē nacionālās normas piemēros cita institūcija, tad norāda arī institūciju, kas piemēros normas</i>).	
8.	Paziņojuma nosūtīšana Valsts izpildes pasākumu paziņošanas datubāzei (<i>norāda – „nosūtīts” vai „nav nosūtīts”, ja nav nosūtīts, norāda, kad to plānots darīt</i>).	
9.	Direktīvā minētās informācijas nosūtīšana ES institūcijām, <i>precīzi norādot:</i> 1) no kuriem direktīvas pantiem izriet pienākums nosūtīt informāciju ES institūcijām; 2) kur Latvijā šāds pienākums ir pārņemts, piemēram, ārējā tiesību aktā, Ministru kabineta protokollēmumā vai konkrētās institūcijas iekšējā tiesību aktā; 3) kura institūcija par to ir atbildīga; 4) kāda veida informācija, piemēram, statistika, ikgadējie ziņojumi, ir jānosūta; 5) cik regulāri informācija ir jānosūta (piemēram, vienu reizi, ik mēnesi, ik gadu); 6) vai informācija jau ir nosūtīta.	

REGULAS IEVIEŠANAS PĀRBAUDES TABULA

1.	Regulas nosaukums.	
2.	ES Tiesas spriedumi, kas interpretē regulas normas (<i>precīzi norādot ES Tiesas spriedumu un regulas daļu, uz ko tas attiecas</i>).	
3.	Nacionālie normatīvie akti, kas jāpieņem vai jāgroza, lai nodrošinātu regulas piemērošanu, piemēram, jānosaka atbildīgā iestāde, jānosaka sodi utt.	
4.	Regulas ieviešanas termiņš, līdz kuram ir jānodrošina nacionālās tiesību sistēmas sakārtošana.	
5.	Par regulas ieviešanu atbildīgā un līdzatbildīgā institūcija.	
6.	<p>Regulā minētās informācijas nosūtīšana ES institūcijām, <i>precīzi norādot:</i></p> <p style="padding-left: 20px;">1) no kuriem regulas pantiem izriet pienākums nosūtīt informāciju ES institūcijām;</p> <p style="padding-left: 20px;">2) kur Latvijā šāds pienākums ir pārņemts, piemēram, ārējā tiesību aktā, Ministru kabineta protokollēmumā vai konkrētās institūcijas iekšējā tiesību aktā;</p> <p style="padding-left: 20px;">3) kura institūcija par to ir atbildīga;</p> <p style="padding-left: 20px;">4) kāda veida informācija, piemēram, statistika, ikgadējie ziņojumi, ir jānosūta;</p> <p style="padding-left: 20px;">5) cik regulāri informācija ir jānosūta (piemēram, vienu reizi, ik mēnesi, ik gadu);</p> <p style="padding-left: 20px;">6) vai informācija jau ir nosūtīta.</p>	